

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik **minden hó 1-én.** — Kiadja az „**Orsz. Izr. Tanító-egyesület.**“ — Előfizetési ár nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Győri Adolf** egyesületi pénztároshoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: Kiadványaink. — Az új népiskolai Tanterv és Utasítás. Irta *Szabó Adolf.* — A mannheimi iskolarendszer a gyermekvédelem szolgálatában. Irta *Csukási Ilona.* — Kisebb közlemények. Irta *Rózsa Ede.* Egyesületi élet. — Nekrolog *Polnauer Miksa.* — Könyvismertetések. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenet. — Hirdetések.

Kiadványaink.

Egyesületünk működésének egyik legbecsesebb eredménye ama tankönyv sorozat, mely kiadásunkban évtizedek óta megjelenik.

Oly tankönyveket adott velük egyesületünk a zsidó tanító kezébe, melyek hivatott bírálók véleménye szerint a legjobbak közé tartoznak izr. felekezeti iskoláink számára készülvén, azoknak speciális viszonyaihoz alkalmazkodnak. Hogy kiadványaink ez erkölcsi cél mellett még tetemes anyagi hasznot is hajtanak, az kelendőségük révén ismét csak jóságukat bizonyítja elsősorban, de tanúságot tesz másodsorban a zsidó tanítóságnak a közösség és annak szükségletei iránt érzett folyton ható, eleven idealizmusáról. Tagtársaink tudják, hogy az e vállalatból szerzett anyagi haszon teszi nagyrészt lehetővé, hogy egyesületünk, tagjai iránt magára vállalt, sokoldalú kötelességeinek megfelelhessen, sőt hogy azokat fokozatosan ki is bővítheti.

Egyesületünk vezetősége mindenkor igyekezett tehát kiadványaink hasznavehetőségét fokozni azáltal, hogy a szerzőket könyveiknek a gyakorlati tapasztalatok alapján való javítására serkentette. Ez természetesen csak fokozatosan történhetett mindig, nehogy egy-egy újabb kiadás az előzőtől nagyon is különbözzék, ami az iskolában való használatnál nagy kellemetlenségeket okozott volna. A gyermekeket ugyanis nem lehet é nem szabad arra szorítani, hogy minden esztendőben új könyveket vegyenek, így azután egy-egy osztályban többféle kiadású könyvet is használnak a tanulók.

Csak nagyobb időközökben változtatta, illetve javította egyesületünk egy-egy kiadványát gyökeresen, akkor t. i., midőn e javításnak szükségessége már a tanítóság közóhaja volt. Így dolgoztattuk át a *Deutsch* Henrik-féle bibliafordítást dr. *Schill* Salamon szeminariumi tanár által, s így javította *Radó* Vilmos az ő olvasókönyveit az egész tanítóság gyakorlati megjegyzései é. kívánásai alapján.

De a legjobb tankönyvek is állandó javításra szorulnak. Ezért határozta el központi választmányunk *Dőri S. Zsigmond* javaslatára ez év elején, hogy Tankönyvbíráló-Bizottságot küld ki, melynek feladatává tette, hogy tankönyveinket állandóan tanulmányozza és azoknak javítására, illetve átalakítására a választmánynak részletes tanácsokkal szolgáljon.

E bizottság november hó folyamán meg is alakult és első ülésében hozott határozatai alapján a közp. választmány kimondotta, hogy e bizottságot állandónak tekinti, melynek tagjai — mindig a közp. választmány mandátumának tartama szerint változhatnak, de a bizottság mint olyan folyton megmarad és közp. választmányunknak mintegy állandó pedagógiai tanácsadója létszen tankönyveink ügyében.

E bizottság munkássága természetesen kell, hogy szintén gyakorlati irányú legyen. E célból fővárosi tagjain kívül kiegészítette magát húsz vidéki kültaggal. kik elsősorban lesznek hivatva arra, hogy a tanítás alatt, azaz a könyvek használata közben nyert tapasztalataikat és az azokból leszűrődött javaslataikat közöljék a bizottsággal. De ebben a munkásságban kell, hogy résztvegyenek összes tagtársaink is. A bizottság ez uton hívja fel tehát tagtársainkat, amint azt már *Vajda Miksa* galgóci igazgató lapunkban indítványozta*), hogy mindenki tartsa kötelességének, hogy a bizottságot e nagyfontosságú munkájában támogassa. Minden tanító, ki kiadványainkat használja, gyűjtse észrevételeit azon kötetekről, melyekből éppen ez évben tanított, és terjessze azokat be a bizottsághoz. Főleg ilyen, a gyakorlatból merített tapasztalatokra van a bizottságnak szüksége és ezeket kéri és várja tagtársainktól, bármily számosak, aprólékosak vagy csekélyek legyenek is azok. De köszönettel fogadja a bizottság mindazon okadatolt javaslatokat vagy indítványokat is, melyek könyveink javítását célozzák, akár azok rendszerére, belső tartalmára, elrendezésére, tartalmának helyességére vagy hiányaira vonatkoznak, akár pedig könyveink külső, illetve nyomdai kiállítására.

A Tankönyvbíráló-Bizottság így oly becses, gyakorlati értékű anyaghoz fog jutni, melyből, a magasabb szempontokat és a pedagógia követelményeit is figyelembe véve, megállapíthatja majd a javításra, illetve átalakításra vonatkozó javaslatait. A választmány ezek alapján fog azután határozni afelett, de szintén a tanítóság észrevételeiben nyilvánított közóhajnak megfelelőleg, mikor és mit és mennyit kell ezen javaslatokból fogyanatosítani.

Magától értetődik, hogy kiadványainknak ezentúl megjelenő újabb kiadásai figyelembe kell, hogy vegyék az új népiskolai Tantervet és Utasítást, ugyszintén az új magyar, illetve német helyesírást is.

Egyesületünk vezetősége és a Tankönyvbíráló-Bizottság feltétlenül számít tehát tagtársainknak e fent jelzett közreműködésére, mert csak így lehet majd tankönyveinket folyton javítani, azokat gyakorlatiabbakká, a pedagógia és szaktudomány haladó és változó követelményeinek megfelelőbbekké tenni, ami mindnyájunknak közös érdeke.

*) Izt. Tanügyi Értesítő XXX. évf. 4.

1905. ápr. 1-én.

Az új népiskolai Tanterv és Utasítás.

Mihelyt megjelent az új tanterv, nyomban meghozattam, azóta — kérkedés nélkül mondhatom — állandó tanulmányomnak tárgya, nemcsak azért, mert tanító létemre elsőrendű kötelességem az, hanem azért is, mert iskolaszékem megbízott azzal, hogy iskolánk részére egy minden tekintetben részletes s kimerítő, helyi jellegű tantervet dolgozzak ki. É megfeszítő megbízatás folytán elsősorban az új tantervet kellett jól megismernem, de természetesen egyéb pedagógiai munkát is olvasgatok, s más rendeltetésű tantervek szellemébe is igyekszem behatolni. Nevezetesen összehasonlítom az új tantervet a régi 68-ki, illetőleg 77-ki tantervvel, megszereztem s olvasgatom a latin- és görög szertartású róm. katolikus népiskolák tantervét, a budapesti elemi népiskolák számára közreadott népiskolai tanítási tervezetet, sőt még az ezen tervezet megállapítása és kidolgozása alkalmával befolyt tárgyalások nagyértékű ügyiratait is sikerült megszerezniem. Igazi örömöm telik e tanulmányomban tanítónak való méltó anyag birtokába jutok így; a tárgy magával ragad, s olykor új, meglepő perspektívák nyílnak meg előttem. Az összehasonlítás által tisztulnak a képzetek s így bizvást hiszem, hogy sikerül szerény erőmhöz képest az új népiskolai tanterv *szellemét* megismernem. Alkalman nyílik így a tanterv imponáló kvalitásait élveznem, de hibáira is rámutatnom. A tek. Szerkesztő úr szíves engedelmét kérem tehát arra, hogy ez igénytelen dolgozatomnak lapunkban helyet adni sziveskedjék.

Előre is kijelentem, hogy cikkem nem akar bírálat lenni olyan értelemben tudniillik, amely meghallgatást kívánna; nálamnál hivatottabbak tanácsai se vétettek annak idején figyelembe, amikor még idő és alkalom lett volna rá, hogy igényelhetném tehát *én* azt *most*, amikor már úgyis „eső után köpönyeg”. Emlékszem rá, amidőn e tanterv mint tervezet közzététetett, a magyar tanító-ság minden rétege, az elsők is, a hátul állók is hallatták szavukat; meghallgatták-e őket? Kezembem van az eredeti tervezet s összehasonlítom a végleges szöveggel — úgy látom, hogy csak az énektanítás tervezete ment át lényege. változáson, a többi? Itt-ott, egy-egy csekélyke stiláris módosítás az egész, amit változtattak rajta, úgy gondolkodván rólunk „beszélhetsz jó vitéz stb. Hiszen hozzá lehetnénk szokva már ily esetekhez.

Miért foglalkozunk mégis véle? Nemcsak azért, mert életkérdés ránk nézve az új tanterv, hanem, mert minden gondolkodó ember vérében van az, hogy számot adjon legalább önmagának arról, ami lelkét eltölti, szellemét foglalkoztatja. Innen van az, hogy megjelenése óta hétről-hétre olvasunk a tantervről szóló, többnyire magasztaló cikkeket, amit az nagyrészt meg is érdemel, de alig olvashatunk róla egy-egy elmefuttatást, mely megzavarná a dicsőnekek harmóniáját. Nékem azonban nem kenyerem a „*föltétlen*“ dicséret; ami fölfogásom szerint jó, azt szívesen s örömmel ismerem el, de a hibákra, illetve hiányokra rámutatni van bátorságom is.

Ha az előttünk lévő tantervet a maga mívoltában tekintjük, úgy — tagadhatatlan — igen sok s hálás alkalom kínálkozik arra, hogy elismerésünket fentartás nélkül nyilvánítsuk — de senki se ütközhetik meg azon, ha egyéb szempontokból is igyekszünk behatolni a tanterv szellemébe, nemcsak abból a szempontból, mely az új tantervben érvényre jutott; ha pedig azt tesszük, akkor természetes, hogy a bíráló szó el nem maradhat. A tanterv ugyanis, különösen az Utasítás, szinte lépten-nyomon hangsúlyozza azon etikai vonatkozásokat, amelyeket a szerzők szem előtt tartottak s többnyire igen sikerülten érvényesítettek is. Fájlalom azonban, hogy csak a régi tantervnek nyomait tapossa s nem tudta magát emancipálni annak hatása alól; onnan van az, hogy bár egyes részeiben többnyire sikerült s bár az utasításokat pedagógiai mesterműnek tartjuk is, mégis a tanterv összessége úgy tűnik

föl előttem, hogy magán viseli a réginek bélyegét a didaktikai materialismust.

Hálásan ismerem el, hogy az Utasítás nem ad igazat azoknak az utilitaristáknak, akik azt mondják: a család neveljen, az iskola tanítson; igazi örömünk telik benne, látván, hogy az utasítás nem vallja azt, hogy az a legjobb tanító, aki a *legtöbbre* tudja tanítványait „*tanítani*,” mert súlyt vet arra, hogy figyelemmel kísérjük azt, vajjon érti-e a gyermek azokat a szavakat, amiket elmond, tudása éleszti-e elméjét, nemesíti-e érzelmeinek világát? Ez mind igaz, ez mind szép. De Pestalozzik ritkán születnek, *igazi* művész is kevés akad közöttünk, a fölöttes hatóság pedig ragaszkodik a „tanterv”-hez

az Utasítással nem törődven s követeli, hogy mindazt, amit a tanterv előír, el is végezzük! Hol itt az a művész, aki össze tudja egyeztetni a tanterv ridegségét az Utasítás fölemelő intenciójával? A sok és sokféle „tantárgy,” mely helyet kapott ismét a tantervben, jogait érvényesíteni akarja tessék tehát igazi művészeknek és apostolnak lenni, nehogy a didaktikai materialismusba elmerüljünk. Amit itt állításom igazolására felhozni akarok, azt meggyőzően fejtegeti *Pethes János*, átadom tehát neki a szót: „A bizonyítvány-mintákba nem vehetnének fel olyan tantárgyat, amelynek fontosságát körömszakadtáig ne védelmeznék egyesek. Mindenki abból szeretne legtöbbet belelőnni a tantervekbe, amit maga legjobban tud. Nincs egyeseknek és a tömegeknek az a bűne, amit ne az iskolával igyekeznének megjavíttatni. Ime ide vezetett bennünket az utilitarismus uszályhordozójává lett intellektualismus. Megfelelnek-e ezek a tudományok a gyermek természetének, kapcsolatba hozhatók-e a különböző tárgyak részei egymással? Mellékes dolog. A fő benne legyen a tantervben, a tanító kisujjában s a növendék fejében!”

Csupa aranyigazság, de éppen mert igaz, nem kell azoknak, akiket illet. A cél memél *többféle* „tudással” gazdagítani az elmét, s nem gondolják meg, hogy minél gazdagabb a tanterv az egyes tudományágakból felölölő anyagban, annál szegényebb az iskolai munka eredménye s a nevelésre való befolyása, mert megcsömörlik a gyermek lelke a *sokféle* tudománytól.

„Ha én írhatnám, másképp írnam,” ha én csinálnék tantervet, nem vennék föl annyi „tantárgyat,” nehogy szétforgácsolódjék a gyermek elméjének ereje, nehogy az érdeklődés apró szilánkok produkálásában merüljön ki. Mert ne feledkezzünk meg arról, hogy „egyrésről a tudomány is, de másrésről az emberi lélek is egységes egésznek képez. Ha már az anyagot kiválogattuk, gondoskodjunk arról is, hogy az együvé tartozók tényleg egymás mellé kerüljenek. Legyen valami vezérlő eszme, valami vezérlő gondolat, ami az illető osztálynak, illetőleg az egész iskolázásnak célja,”*) ezt igyekezzünk elérni, utunkban mindig azon a célon legyen a szemünk, s akkor meg fogjuk, meg kell találnunk a direkt utat s nem fog ösvényünk ide-oda kanyarodni.

Az új tantervben ilyen központ nincs, mely, miként a nap, mindenfelé küldené melengető s világító sugarait, s amely felé indulna minden tárgynak útja; ez pedig végzetes hiba, éppen olyan, mint a milyen a régi tantervé is volt, mely hibának tulajdonítható szerintem az, hogy népiskolai munkánkban nincs kielégítő eredménye, mert tanításunk eredményét nem tudtuk biztosítani, állandósítani. Ott, ahol a tanításnak nincs domináló csúcspontja, központja, gerince, ahol az anyagot innen is, onnan is vesszük s nem alkothatunk belőle *szerves* egészet, ott nem is kívánhatjuk, hogy a gyermek elméje azt magába szívja mind. Valami csekély, ami véletlenül egyik-másik gyermek egyéni diszpozíciójának megfelel megrögződik tudatában, nagyrésze azonban elvész, illetőleg hasznavehetetlenné válik.

Régi tantervünk e tekintetben talán még fölényben van a mostanival

*) *Pethes J.* A tantervek készítő. (Néptanoda 1901. 3. ában)

szemben; az legalább hangoztatja, hogy a népiskolai oktatás központja a magyar nyelv, bár gyakorlatilag nem valósították meg ez elvet. Tény azonban az, hogy gondoltak arra, hogy gerince legyen a tanításnak: a mostani tantervben azonban még ezt se találjuk meg s minden tárgy jól-rosszul, (többnyire jól) halad a maga útján, a többitől néha még el is szigetelve, vagy ha nem, itt-ott érintkezve ugyan egymással, de egybe alig kapcsolva s nem igen törődik azzal, hogy a mellette haladó mit ölel föl, hova igyekeznek.

Nem állítom én, hogy a tanterv, különösen az utasítás nyomósan ne utalna sok helyütt is arra, hogy az egyes tantárgyak lehetőleg tekintettel legyenek egymásra; dehogyan tagadom, sőt az utasítás idevonatkozó részét (mint majdnem minden részletét) lelki örömmel élvezhetjük is, de mit ér az, ha a gyakorlati megoldás a szép elméletet sehol sem, vagy csak ritka helyen követi el. a természettan, gazdaságtan, egészségtan, vegytan és természettan „összefüggését“ a 211., 212. és 213. lapon, mely valóságos paródiája a tantárgyak szerves kapcsolatának). Így van ez a már említett természettudományi tárgyaknál s körülbelül ugyanilyen a szerves kapcsolat a történelem s alkotmánytan között is (azaz semmilyen), nem is szólva arról, hogy elemi iskolában a történelemnek (beleértve már az alkotmánytant is) nem volna szabad különálló tárgyként szerepelnie, hanem a hazai földrajzzal kellene szerves kapcsolatban lennie.

Hogy tehát nagy igényeink ezek után se lehetnek az iskolai munka eredménye szempontjából az szerintem kétségtelennek látszik.

Az eddigiekből következik, hogy nagy *elvi* ellentét választ el engem attól, hogy zavartalanul élvezhessem az új tantervnek egyébként nemes, fölemelő s buzdító irányzatát, s hogy minduntalan kizökent a kellemes hangulatból egy-egy bántó diszharmónia.

Ha ez *elvi* ellentétől azonban eltekintek s vizsgálódásom tárgyává teszem a tantervet sine ira et studio, úgy amint van, akkor föntartás nélkül kell elismernem előkelő kvalitásait, s szívesen hajlok meg a munka értéke előtt.

Mindenekelőtt az utasításról szóljunk, mely tudvalevőleg három részből áll: első része az erkölcsi, értelmi és aesthetikai nevelésre való utalásoknak bő tárháza; a második rész egy teljes népiskolai módszertan, míg a harmadik rész az osztatlan népiskolákat látja el útbaigazításokkal. Különösen kellemesen lepott meg bennünket az utasításnak ama része, mely az aesthetikai nevelést tárgyalja; akik régen ismerjük azt a hatást, amelyet az egyén fejlődésére az aesth. érzék gyakorol, akik ismerjük az aesth. nevelés fegyelmező, végeredményében tehát megbecsülhetlen értékét nemcsak az erkölcsi, de a szellemi működésre nézve is: azok csak hálásak lehetünk ezért a szakaszért, mert reméljük, hogy ha a jövő generáció nevelésénél az utasítás eme rendelkezéseit betartjuk, akkor áldó hatása nemcsak az egyén, de a köz életében is mielőbb nyilvánul.

Ugyancsak becses ujjmutatásokkal szolgál az erkölcsi nevelésről szóló rész is. Szerzője mindenesetre azt tanúsítja, hogy önálló elme, bő tudással, s azonkívül jó író is, aki olvasóját viszi magával oda, ahová az író épen akarja. Hogy melyik része a legkiválóbb: azt bajos volna meghatározni; engem talán mégis legjobban megkapott az önmunkásságra vonatkozó tétele.

Amit az utasítás az iskolai élet rendjéről ír, — bár mindannyian szóról-szóra bevésnök annak minden szavát, mi tanítók is, de a fölöttes hatóság is; az osztályozás és a házi feladatok kérdését szinte megoldottnak kell tekintennünk azok után, amiket ott olvasunk róla. Az évfáradó-vizgáradól nem ír sokat, de — ha már fönn kell tartanunk ezt a sok tekintetben káros intézményt, akkor sokunkat kibékít a tantervnek a vizsgálával szemben föllállított eme tétele. A vizsga az igazság ünnepe legyen! Rövidebben, kifejezőbben, de igazságo-

sabban s plasztikusabban még senki se fejezte ki a vizsgák helyes jellegét, mint ez; bár megszívlelnék mindazok, kiket illet!

A szűk tér gátol abban, hogy érdem szerint méltányoljam az utasítás minden egyes részét; könyvet lehetne arról írni. Az összbenyomás, amit a pedagógusra gyakorol, mindenestre kedvező, föltéve, hogy esetleges elvi kifogásoktól eltekintünk. Ha összefoglalni akarom az utasításnak rám gyakorolt összes benyomásait, s azokat hatásuk szerint osztályozni kívánám, akkor első sorba helyezem, s legnagyobb érdeméül azt tekintem, hogy az oktatás intenzivitására törekszik. Végig vonul az egészen az az elv, hogy inkább keveset, de jól tanítsunk, s ezzel oktatásügyünknek nagy szolgálatot fog tenni. Ha ezen intenció szerint fogunk tanítani, akkor verbalismus nem fog kifejlődni iskoláinkban, s a didaktikai materialismus, melynek káros hatását föntebb érintettem, némiképp élet veszíti majd, föltéve, hogy tanító is, a fölötte hatóság is ennek az elvnek szolgálatába lép. Ennek hatása máról-holnapra persze nem jelentkezhetik; esztendőök fognak még elmúlni, míg a szülőket és iskolaszékeket a „törvénykönyvünk“-kel meg fogjuk győződthetni arról, hogy nem az ismeretek halmozásával érjük el az értelmi nevelés célját, hanem avval, ha a képzetek egymással vonatkozásában vannak, egymást támogatják.

Rátérek ezek után a részletekre, az egyes tantárgyaknál teendő megjegyzéseimre. Sokat nem mondhatok itt, egyrészt, mert a hely, mely rendelkezéseimre áll, nagyon is korlátolt, másrészt, mert itt, a részleteket is szintén inkább csak elvi szempontból bírálok. Követem a tanterv sorrendjét s rátérek először:

a) **A magyar nyelvi** tárgyakra. Teljes elismerésemet fejezem ki a tulajdonképeni nyelvtani anyag megszabásáért. Nagy szolgálatot tesz majd az elemi tanításnak az a rendelkezés, hogy a mostani, négy osztálynak előírt anyagot hat osztályra osztja be (bár falusi iskoláknak még az az anyag is sok) még pedig oly körültekintő szakavatottsággal, hogy *lényeges* kivetni valót nem igen találni benne. (Szépség hibák természetesen vannak; ilyenek: magas- vagy mélyhangú szók a II. osztályban, végrendelet iratása a VI. osztályban stb. Érti ezeket egy ily korú gyermek?) Önmagam igazolására természetesen meg kell jegyeznem, hogy bár tartózkodás nélkül üdvözlöm e reformot, *egyéni* meggyőződésem most is változatlan. A nyelvtanról itt e lapban is, másutt is radikálisabb kívánalmakat hangoztattam már; de a jobb jövő reményében örülök ennek is.

b) **Számtan**, A számtani anyag az új tantervben lényegesen különbözik a régi tantervben megszabott anyagtól; a változtatás becsületére válik annak, aki azt merészen, de biztos kézzel, öntudatosan kidolgozta, mert mindig tekintettel van a 6—12 éves gyermekek fölfogó, s földolgozó képességére.

Itt különben ellenmondás is van a tanterv és az utasítás közt, előbbi szerint (XXV. lap) „minden megismert szám körén belül *azonnal* a négy alapművelet gyakorlása következik,“ az utasítás pedig igen helyesen — nem követeli a Grube-módszernek kizárólagosságát; szerintem helyesebb Hentschel eljárása, aki 10-ig egymásutánban ismertetvén a számfogalmakat, számsorok képzése s elvonások által igyekszik a mennyiségekről nyert képzeteket számfogalmakká fejleszteni.

(Rámutassak itt is szépség hibákra? Van itt is; ilyen: a római számjegyeknek már a II. osztályban való tanítása, de az V., VI. oszt.-ban nem szól róla, holott csak itt volna igazán helyén.)

Nagyon helyes, hogy a számtannál a mechanikus biztosságra helyez súlyt a tanterv, de amellé azt is hangoztatja, hogy gondunk legyen az okadatolt számolásra, s hogy a tanuló maga jöjjön rá a számt. igazságokra, mert csak így bizonyul be, hogy az értelem produkeciójával van dolgunk, mert ha ez az ismeret nem biztos, nem szilárd, akkor csak az emlékezetet terheljük

meg vele s az — amíg bírja, viszi a terhet, de végre is lerázza magáról odajutunk, hogy az iskolából kilépett tanuló esetleg — nem tud számolni.

c) Beszéd- és értelemgyakorlat. Ha szerénytelen akarnék lenni, egyszerűen leközném itt azt a dolgozatomat, melyet annak idején, mikor a tanterv, mint tervezet megjelent, másutt közreadtam.*) Itt arra nem terjeszkedem ki; különben is — érveim támogatására még tekintélyre is fogok hivatkozni. Sajnálni való, hogy a beszéd- és értelemgyakorlat a tantervben mint önálló tantárgy jelenik meg. Verbalismus! Megjött a te országod! A régi tanterv legalább a magyar nyelvi tárgyak közé sorozta, mint (ha már léteznie kell), a legtermészetesebb helyére; most azonban önálló tantárgynak lépett elő (azaz degradáltatott). Pedig ez nem tantárgy! Ez szemléleti oktatás, vagyis tükörképe ama módszertani eljárásnak, melynek végig kellene vonulnia minden tantárgy tanításán, az összes évfolyamokon keresztül. Rendezni kell a 6 éves gyermek fogalomkörét s bővíteni? Persze, hogy kell, de nem lehet, de nem *kell* ezt minden tantárgynál keresztülvinni? Vagy csak *itt* ügyelnünk az értelmes beszédre, másutt nem? Persze, az új tanterv másképen határozza meg a beszéd- és értelemgyakorlat célját, nevezetesen „ismeretszerzés (első!) értelemfejlesztés, erkölcsnemesítés.“ Valósággal belelovalják a tanítót e tárgynál az utilitarismusba, a verbalismusba, a didaktikai materialismusba s még ki tudja, még mi mindenfélebe. Elsősorban ismeretekre van szüksége az I., II. osztályos gyermeknek. *S ha* van, nem lehet azt az ismeretet a II. osztályban az olvasmánnyal kapcsolatosan nyújtani? Külön tantárgy kell ennek? Valóban, aki eddig nem elvi ellensége a beszéd- és értelemgyakorlatnak, mint önálló tantárgynak, azt ez a rendelkezés azzá teszi, s *Verédy* Károly, bpesti tanfelügyelő táborába tereli, aki szerint „e tárgynak létjogosultsága alig van magyar tan nyelvű iskolákban! Még a német pedagógusok is mindinkább abban hagyják e tárgyat, mert nem értelemmel beszélni úgy sem szabad az iskolában. A gondolkodási restséget teremtő beszéd- és értelemgyakorlatok helyét lehetőleg a tanulók korának megfelelő, klasszikus becsű olvasmányokkal kell pótolni, amelyek gyermekeink lelkületét vannak hivatva nemesíteni.“ Nem egy magam fajta falusi abc-mester írja ezt, hanem az ország egyik elsőrendű pedagógiai kapacitása!

De ne kalandozzunk az „ideálok világában,“ térjünk vissza a reális valósághoz. Azt szívesen ismerjük el, hogy az új tantervben a beszéd- és értelemgyakorlatok központjai és körei szerencsésebben vannak megállapítva, mint a régiben, amennyiben a szemléltetésnek nagyobb szerepe jut, mint eddig, kár azonban, hogy nem tartotta szem előtt a körben bővülő tanmenetet, amire már csak azért is kellett volna gondolni, mert ha az I. és II. osztály együtt tanul, csakis ilyképen boldogulhat a tanító. Különben is a régi sablontól egészen nem tudtunk még most se menekülni, mert az I. osztálynak leginkább *csak* a szülei ház, az iskola és templom jut anyagul, míg a II. osztálynak a község, annak határa, lakossága stb. Látszólag a „közelebből, a távolabbra“ elv jut itt érvényre, de csak *látszólag*; mert szerény véleményem szerint e pedagógiai elvet nem *így* kell értelmezni; nem a geometriai értelemben vett távolságot kell itt tekinteni, hanem azt a *kört* (s nem a távolsági *vonalat*), amelyet a gyermek értelme áttekinthet. Való, hogy a szülei ház az I. osztályos gyermek fogalomköréhez tartozik, de a II. osztályoséhoz nem? Viszont az I. osztályos is látja a repülő madarat, ő is hallja andalító énekét, ő is érzi a rózsza pompás illatát, ő is tud gyönyörködni a hímes pillangóban stb. nemcsak a II. osztályos. Miért így elzárni erőszakkal útját annak, hogy a gyermek értelme fejlődjék, érzelme nemesbedjék? Miért ne beszélhessünk

*) Néptanoda 1899. évf. 28., 29., 30., 31. szám.

már az I. osztályban is a tél örömeiről, illetőleg nyomorúságairól, a tavasznak szívet-lelket vidámitó hatásáról, a földműves foglalkozásáról s egyébekről? Hisz nincsen kerítéssel elzárva annak az I. osztályosnak fogalomköre, a szemén meg nem képződik hályog, ha olyasmit akar látni, amit a hivatalos böleség nem ír elő neki. Természetes úját adjátok meg a tanításnak!

d) Földrajz. Az új tantervnek a földrajzról szóló meghatározása igen sikerült; hasonlíthatatlanul jobb a réginél. A célt ugyanis eképpen jelöli meg „A földrajztanítás célja a haza földjének megismertetése s a nyújtott ismeretek alapján a hazaszeretet ápolása.“ Lejebb pedig „A földrajztanítás gyakorlati s ideális célok után indul. Tehát keresi a kapcsolatot a természet-tudományi és történelmi ismeretekkel, hogy közös tanulságaikat az erkölcsi nevelés szolgálatában értékesítse.“ Helyes szép meghatározás, bár nem éppen kimerítő; különben is attól tartok, hogy ha a földrajzot úgy fogjuk tanítani, mint eddig, ez az erkölcsi hatás nem fog bekövetkezni. Mert mostani földrajzi tankönyveinkre ráillik Diesterweg meghatározása: a szaktudós uralkodik azokban, nem Pestalozzi, a tudakosság fejlesztése a cél, nem pedig gondolatok keltése; az általánosítás a végcél, nem pedig az elemi módszer következetes keresztülvitele. E mostani tanterv ezen a bajon valószínűleg sokat fog segíteni, de eltüntetni nem fogja, mert az utasításból kimaradt egy lényeges követelmény, melyre rámutatni kötelesség.

Nagy baja ugyanis földrajztanításunknak az a körülmény, hogy a földrajzi fogalmak nagy számát nem a szemlélet, hanem holmi, többnyire hibás leírások alapján sajátíttatjuk el a gyermekkel s nem vagyunk figyelemmel arra az elemi, pszichológiai szabályra, hogy helytelen, illetőleg hiányos képzetektől csak ferde fogalmak keletkeznek. Természetesen legjobb volna, ha Emil módjára a mi tanítványunk is beutazhatná a földet; ez persze lehetetlen. De az utasításnak nyomatékosan kellene hangsúlyoznia azt, hogy *elvárja* a tanítóságtól, hogy a szemléletre nagy súlyt helyezzen, amiből következik, hogy a földrajzi fogalmak alkalommal taníttassanak, vagyis csak akkor s csak ott, amikor s ahol éppen alkalom nyílik rá, ha közvetett szemlélet által is, s ahol a *szükség parancsolja* az illető földrajzi fogalom elsajátítását. Sőt nem kívánok lehetlent, ha azt mondom, hogy az utasításnak *részletes* jegyzéket kellett volna összeállítania az összes földrajzi fogalmakról, mindeniknél megjegyezvén, hol s mikor tanítandók azok. Az a III. osztálybéli tanuló tehát csak azokat a földrajzi fogalmakat tanulja, amelyeket éppen szemlélhet (hiszen úgyszólván a szülőföldről kell tanulnia); lassan-lassan haladva, folytonosan szilárdulva ismereteiben, a következő években aztán a közvetett szemlélet útján sajátítsa el pl. a hegyszoros, földszoros, tengerszoros stb. fogalmakat. Ez természetesen 2–3 évet vesz igénybe; de így helyes is az.

E helyes módszert másutt részletesebben volt szerencsém kifejteni; itt is több helyet igényeltem számára, mint amennyit jog szerint kérhetek de rá kellett ez alkalommal mutatnom földrajztanításunk ez anomáliájára; kár, hogy az utasítás szerkesztőjének figyelmét ez elkerülte; pótolhatatlan hiba ez.

e) Történelem. Elvi kifogás itt nem igen merülhetvén föl, nem terjeszkedem tehát ki e tárgyra a cél szépen van meghatározva, az anyag többnyire jól kiválasztva, (bár a világtörténelmi vonatkozások éppen nem sikerültek).

Ezzel kapcsolatosan megjegyzem, hogy az *alkotmánytant*, mint *önálló tárgyat*, könnyű szívvel tudnám nélkülözni az elemi iskolában. Pedig a tanterv szép meghatározását magánévá teszem, de — állítom — a 10–12 éves gyermek még homályosan se képes úgy megérteni az állangépezet működését, ahogy azt a tanterv kívánja. Pedig látszólag számol ezzel a tanterv, mert „a gyermek értelmi fejlettségéhez mértén“ kívánja tárgyaltatni. De itt is az

elmélet szépen hangzik, a kiszabott tananyag azonban illuzórássá teszi azt. Didaktikai materializmus! Csak vissza-vissza kell térnem rá! Utánoznunk kell a középiskolákat persze, mennél több a tantárgy, a tankönyv, annál nagyobb a — respektus. Nem lett volna helyesebb megjelölni ama földrajzi és történelmi helyeket, amelyek alkalmasak alkotmánytani ismeretek közlésére s amaz anyagot, amelyet ott közölni kellett volna? Feleljen erre minden elfogulatlan olvasóm.

f) Természetrájk. Mesterem, *Léderer Ábrahám*, hangsúlyozta mindig előttünk, tanítványai előtt, hogy a természet nem alkotott „rendszerek”-et, ott ok és okozat, cél és eszköz közvetlen kapcsolatban jelentkezik. Az Úr Isten nem osztotta be rendszerbe a világot, csak az emberek. A természetrájk anyaga, az állat-, növény- és ásványvilág, az éghajlat, talaj stb. egyáltalán a földrajzi fekvés által fejlődik azzá, amilyen. Nem volna tehát helyesebb az *elemi* iskolában együtt tanítani a földrajzot a természetrájkkal? Hisz éppen a tanterv is elvként hangoztatja, hogy a földrajz, mert gyakorlati célok után indul, a természettudományi ismeretekkel áll kapcsolatban. Ha alföldi vidékről van szó, tárgyalassék ugyanakkor annak *jellegzetes* állat-, növény- és ásványvilága, természetesen nem tudományos diszciplínák szerint, hanem életteljes, vonzó *életközösségi* leírások alakjában. A tanterv nagyon szépen határozza meg e tárgy tancélját; de a vaskalaposság uralomra juttatta a didaktikai materializmust; „tantárgy” kell nekünk mennél több, attól boldog a magyar! Az elemi iskolában a természetrájk ideális céljai után kell törekednünk, nem a gyakorlati után, ami pedig a szerző szeme előtt, úgy látszik, kiválóan lebegett; a gyönyörködtetés. Isten hatalmában való hívés a természettudományok tanításának *elemi* célja, nem a gyakorlati haszon, illetőleg csak másodsorban az. Értzi ezt a tanterv is s némi gyenge kísérletet tett nagy félve, az életközösségi elv érdekében; de bátoratlan, mert ha szigorúan körösztil viszi az elvet, önmaga alatt vágja a fát, t. i. beleolvadt volna a természetrájk a földrajzba. Pedig ez lett volna a helyes. Neves tanférriak már régen hangoztatják e követelményt s az előbb-utóbb úgyis győzelemre fog jutni. Tudományos rendszerek nem valók elemi iskolákba!

g) Természettan. Élesebb ellentétet elmélet s gyakorlat között képzelni se lehet, mint amilyen a természettan (s vegytan) céljának meghatározása, a ráfordított idő s a megszabott anyag között van. A régi tanterv kétannyi időt juttatott ezen anyagnak, még se lehetett boldogulni s most — igen? Nem nagy körültekintésre vall ennek kidolgozása; kútba esett az egész.

h) Ének, rájk, kézimunka. Nem nagy eredményt jósolok a tanterv e részének, bármennyire is magasztalják azt a „hivatalosok.” Éneket elemi iskolában hangjegy szerint nem fogunk tanítani, még ha bármennyire is erőlködik annak érdekében az elmélet; az írásztal mellett könnyü mindezt „elgondolni,” a papir meg türelmes. Ha tisztábban látnák az énektanítás célját, akkor nem a zenei érzék ápolását, az ütemérzék fejlesztését tűznék ki első sorban, hanem a kedély nemesbítését, a vallásos s hazafias érzület ápolását, ami pedig csak második sorba került itt.

Ugyancsak belátható időn belül nagy eredménye nem lesz a rájktanításnak sem, mert mi magunk se tudunk rájzolni. Pedig (mint e dolgozatom elején az aesthetikai nevelésnél is hangsúlyoztam), a rájzolás nevelő hatásáról igazán meg vagyok győződve, sőt arról is, hogy a tanterv nem állít föl lehetetlen követelményeket, de egyelőre — ami pedig igazán sajnálni való — siker nem igen kecsegtet bennünket. Ha csak egy kitünő vezérkönyv nem segít majd a bajon — némileg.

A fiúk kézimunkájáról szóló részt én meg nem bírálhatom nem értek hozzá. Idézem itt azonban Schmidt Boldizsárt, aki ezt írja róla „A slöjdöt oly országokban kapta föl a nép és az iskola, ahol az életviszonyok arra

*

utalták. Ne erőszakoljuk a svéd, angol és német nép természetét és szokásait a magyarra; a magyar népiskolában, különösen faluhelyeken foglalkozzunk a lehetőség szerint a gazdasági ismeretekkel.

Már is messze túllépve ama határt, ameddig e szerény dolgozat kívánkozhatott, sietnem kell azt befejezni, bár hiszen egy népiskolai tanterv oly fontos a tanítóvilág életében, hogy talán nem vétetik rossz néven, ha a gyakorlat embere papírra veti megjegyzéseit. Nem *kerestem* a hibákat, csak az elvi eltérésekre reflektáltam, ott se mindegyikre. Azt mindenesetre el kell ismernünk, hogy ez a tanterv és utasítás csupa tartalom, csupa becses útmutatás s hivatva van arra, hogy nagy szolgálatakat tegyen hazánk elemi iskolai tanításának. Sok tekintetben magasan fölötte áll a 68-ki, illetve 77-ki tantervnek, de egyben emez túlszárnyalja. A 68-iki tanterv ugyanis higgadtabb, szinte imponál a maga ridegségével; az új tanterv lelkesebb, de nem oly összhangzatos, mint amaz. Természetes az is, hogy a mostanival szemben nagyobbak az igényeink is; büszkeségünk nekünk, hogy a magyar népoktatás számára csakhamar szűknek bizonyult ama *tágas* keret, melyet a régi tanterv az akkori idők viszonyai szerint megalkotott számára; de egy ország népoktatásügye oly életbevágó kérdés, hogy ily terv kidolgozásában a gyakorlat embereinek szavát nagyobb figyelemben kellett volna részesíteni, mint tették. Így aztán, bár a régi (svájci minta után s svájci hatás alatt készült) tantervvel szemben óriási fölényben van az új tanterv a maga mindenütt kifejezett nemzeti szempontjaival, még se történhetett volna meg, hogy a megvalósítás alkalmával a gyakorlati paedagógust némely elv s sok részlet megdöbbentse.

Nem hiszem tehát, hogy ez a tanterv „korszakot fog alkotni a hazai népoktatásügy terén;“ nem hiszem azért, mert itt tulajdonképen nem emeltek új épületet; a régi maradt meg; csak renoválták, csak aláfalazták, (elismerem erősen) s nemzeti stílü díszítéssel látták el. Erősebb most, mint volt, népoktatásunk épülete tetszetősebb is. Ha azonban belülről nézzük, azt tapasztaljuk, hogy az épület beosztása a régi maradt, sőt, hogy a labirintus talán még nagyobb, mint volt. Ha az építész igazi művész, akkor áttekinthetőbben tervezi kevesebb tagozatra osztja be épületét, de imponálóbbra s mindenik rész egy közös központ felé törekszik. E központi kupola (a koncentráció) magasan kiemelkedő arányaival magához vonzaná az egyes részeket is. Ez lett volna igazi temploma népoktatásügyünknek; ha ilyen templomba járhatnánk imádkozni, régi bűnünkbe a túlterhelésbe — nem estünk volna vissza.

Jászberény.

Szabó Adolf.

A mannheimi iskolarendszer a gyermekvédelem szolgálatában.

(Folytatás és vége.)

Az osztályok elhelyezése és számaránya.

Hogy a fő- és az előmozdító osztályok közötti különbség kifelé ne nyilvánuljon, nem nyernek külön iskolaépületben elhelyezést a különféle osztályszervezetek, hanem az egyes kerületek lakosságának sűrűségére való tekintettel beosztanak a város minden részébe mind a háromféle osztályszervezethez tartozó egyes osztályokat. Megtörténik, hogy a gyermek lakóhelyéhez legközelebb eső iskolában nincs meg éppen az az osztály, melyet ő látogat, hanem egy távolabbi iskolaépületbe kell mennie. Nincs meg tehát egy-egy

iskolaépületben egy teljes osztályszervezet, pl. *A*) csoport, vagy *B*), hanem abból is van néhány osztály, ebből is, szükségletek szerint váltakozva.

Szívesen küldik a szülők gyermekeiket valamivel távolabb, ha ezáltal egyéb fontosabb érdekek nyernek kielégítést.

1904—5-ben 15220 tanuló járt Mannheimban népiskolába. Ezek közül főosztályokba járt 13783; az előmozdító osztályokba 1437 (9·4%)

Főosztályok száma: 301.

Előmozdító oszt. száma 47.

A szülők magatartása a reformmal szemben.

Önkéntelenül az a kérdés merül fel a mannheimi iskolaszervezettel foglalkozók előtt, vajjon mit szólnak a szülők hozzá?

Dr. Sickinger tanácsos, ez eszme megtestesítője, nagyon aggódott a reform tárgyalása alkalmával, félt, hogy a társadalom nagy akadályokat gördít útjába, s nemes szándékát félremagyarázzák, tudta ugyanis, hogy mint minden gyökeres újításnak, ennek is lesznek ellenségei.

Voltak is a politikusok s a sajtó képviselői között egyesek, kik nagy rosszakarattal viseltettek a jó szándék iránt, de a szülők, az első sorban érdekelt felek, valószínűleg az iskolahatóság rendkívül tapintatos eljárásánál fogva, nem tettek ellene kifogást, már az első évben sem, most pedig 5 évvel a kezdeményezés után szívesen adják gyermekeiket az előmozdító osztályokba, ha a tanító tudomásukra hozza, hogy az gyermekük jól felfogott érdekében szükséges.

1901-ben nyílt meg az I. előmozdító osztály s 1905-ben alakult ki a teljes szervezet.

Semmi megbélyegző elnevezés vagy elkülönítés sem különbözteti meg a gyengébbek osztályát az erősebbektől, az egyiket nevezik pl. Friedrich-klasse-nak, a másikat Louisen-klasse-nak.

A szülők rokonszenveznek az intézménnyel, mert észreveszik, hogy gyermekeik sokkal szívesebben járnak iskolába, mint azelőtt, minthogy kötelességeiknek minden megerőltetés nélkül eleget tudnak tenni, továbbá, mert ezen osztályszervezet tanulói gyengébbek lévén, a társadalom emberbaráti intézményeiben (meleg reggeli, ebéd, fürdő, szünidei gyermektelep) fokozottabb mértékben részesülnek.

Ellenérvek.

Nézzük azon fontosabb érveket, melyekkel egyesek ezen új rendszer ellen támadnak:

1. Viszályt idéz elő a család s az iskola között, mivel megbélyegző.

2. Minthogy az előmozdító osztályok tanulóit nagyrészt a szegényebb néposztály szolgáltatja, szegényiskola jellege lesz a gyengébbek osztályainak.

3. Nem lesz meg az erősebb s gyengébb tanulók közötti jótékony kölcsönhatás.

4. Nagy költségeket ró az iskolaföntartó közegre.

A szülők idegenkedését, mint már fentebb említettük, legyőzte a hatóság legmesszebb menő tapintatossága.

Nem találják megbélyegzőnek a besorozást, mivel az kifelé nem nyilvánul s gyakori az erősebb csoportokba való áthelyezés. Nyilvánvaló tehát előttük, hogy a fő- s előmozdító osztályszervezetek egységes láncolatot képeznek s az egyikből a másikba minden nehézség nélkül átteszik a növendéket, ha rászolgál s nem az egész tanulókorra szól az egyik vagy másik csoportba való helyezés.

Tény az, hogy statisztikai kimutatások szerint az előmozdító osztályok tanulóinak nagy százaléka a szegénysorsu nép sorából való. De itt az orvosok a higiena szent nevében fölemelik szavukat, mint ezt Dr. Moses mannheimi neves orvos könyvéből („Das Sonderklassensystem der Mannheimer Volksschule. — Ein Beitrag zur Hygiene des Unterrichtes.“) láthatjuk, egy hamisan értelmezett demokratikus érzés ellen.

Igenis, nyomoruságos környezetből származnak a népiskola házimunkával túlterhelt, rosszul táplált, fejletlen s ennél fogva csekély természetes munkaképességgel rendelkező tanulói. Amíg azonban a szülői ház szocialis nyomoruságain segíteni nem tudunk, ezen körülménnyel számolnunk kell.

Kedvezőtlen táplálkozási- s rossz lakásviszonyok között élő gyermekekre a rendes tanítás sokszor egészségi és pedagógiai szempontból túlterhelést jelent. Olyan osztályokba való besorozás pedig, melyekben kevésbé megerősítő tanítási módszer s jótékony intézmények által a gyermek physiologiai s pszichologiai alkotására különös tekintettel lehetünk, sohasem jelenthet jogtalanságot, igazságtalanságot, hanem igenis *jótéteményt*.

S ha mindezen körülmények mellett még arra is módot adunk, hogy minden népiskolai tanuló harmonikus kiműveléshez juthat, míg az egységes szervezet mellett nagy százaléka a távozó gyermekeknek az életben nagyon fontos ismereteknek csak egy töredékét viszi magával, akkor az előmozdító osztályszervezet egy igen fontos *szocialis intézmény* jellegét tünteti fel előttünk, mely rokonérzésünkre érdemes.

Herbart óta az erősek, kiválók példáját a nevelésben különösen értékesnek tartjuk, s ezt féltették az új szervezettől.

Itt is vannak azonban minden egyes osztályban erősebbek s gyengébbek azon különbséggel, hogy itt a gyengébbeknek kevesebb idegeregjük pusztul el az utánzásban, amennyiben ezeket az erőseket kisebb erőfeszítéssel érhetik el.

A költségkimérelést úgy oldotta meg Mannheim tanácsosa, hogy az amúgy is érvényben levő paralell-rendszert használja föl céljaira, amennyivel kevesebb tanuló helyezhető el ugyanis az előmozdító osztályokba, annyival többet osztanak be az erősek osztályaiba.

* * *

Áttekintve a mannheimi népiskolaszervezetet, az a kérdés merül föl előttünk, mi az, amit ezen idegen rendszerből hazai oktatásügyünk javára első sorban fölhasználhatnánk.

A befejező osztályok intézménye az, mely a mi viszonyainkat ismerő előtt legelső sorban fölkelte az érdeklődést.

Tekintélyes számú növendékünk tölti be tanköteles idejét a IV–V osztály végeztével, nem is szólva azokról, kik már a III. osztályból kimaradnak.

Tessék elképzelni az ilyen csekély iskolázottságú egyének esonka, kis ismeretkörét.

Tessék elképzelni, mennyire képesek az ilyen egyének a nemzeti életet s törekvéseket megérteni s annak megerősítéséhez hozzájárulni. Ne felejtjük el, hogy a nemzet százezreiről van szó.

Pedig ha valahol, akkor a mi speciális viszonyaink közepette szükség van minden egyes magyar lélek lehető legjobb s legerősebb kiművelésére, a tanítás intenzivitásának fokozására.

A tanítás feladata az ország fiait európai magyarokká nevelni, föntartani, éleszteni bennök a mélyen gyökerező nemzeti szellemet és egyuttal a kultúrának azon magaslatára emelni őket, melyen a lakott világnak legműveltebb népei állanak. Nem szabad soha és semmi téren elzárkoznunk a külföldnek rohamos munkássága elől, lépést kell tartanunk a civilizált emberiség legelső

népeivel, magunknak is föl kell küzödnünk azon magaslatra, melyen a kultura vezető nemzetei állanak.

Az iskola érdeme, hogy nemzetünk századok mulasztásait helyrehozva, egy sorban áll a külföld legműveltebb népeivel.

A nyugat népei lázas munkásságban törnek előre, a haladás villámgyorsan folytatja végtelen utait, s az új eszmék és eszmények mind hódítóbb tömegben rohanják meg nemzetünket is. Itt nincs kitérés, vagy magunkévá tesszük a világnak napról-napra ijesztően gazdagodó és fejlődő szellemi kincseit, vagy megsemmisülünk, megsemmisülünk mint állam és mint nemzet egyaránt. Ez ellentétes elemek kibékítése, kiegyenlítése, összeforrasztása a legnagyobb életkérdés hazánk jelenében s jövőjében. E munka oroszán része pedig az iskolát illeti.

* * *

Egyes tanulótípusok

képzési menetének feltüntetésére.

Iskola korszak éve	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N
8.	VIII	BVII	A	A	A	VIII	VIII	BVII	BVI	BV	VIII	VIII	Elb. o. csátva
7.	VII	BVI	A	A	A	VII	VII	VI	BV	EN	VII	VII	BVI
6.	VI	BV	A	A	A	VI	VI	V	EN	EM	BV	VI	VI
5.	V	EN	A	A	A	V	V	IV	EM	EI	EN	V	V
4.	IV	EM	A	A	A	IV	IV	III	EM	II	EM	EM	IV
3.	III	EI	A	A	A	III	III	II	II	EI	EI	EI	III
2.	II	EI	EI	A	A	II	EI	I	EI	I	EI	EI	II
1.	I	I	I	I	I	I	Orvosi- szünetre	Szünetre betegség miatt.	I	Szünetre betegség miatt.	I	I	I

= Főosztályok
  = Előmozdító és befejező oszt.
  = Kisebítő oszt.
  = Kölyök intézet.

I-VIII - Osztály megjelölés
 B - Befejező oszt.
 E - Előmozdító oszt.
 K - Kisebítő oszt.
 H - Kölyök int.

*Az egyes tanulótypusok kiképzési menetének feltüntetésére szolgáló ábra
magyarázatául:*

A. Tehetséges, egészséges gyermek, rendes családi körülmények között él. Rendszeresen végzi a főosztályokat s a VIII. osztályt befejezve, elhagyja az iskolát.

B. Vérszegény, rosszul táplált, csekély tehetségű gyermek. Családi viszonyai sok kívánni valót hagynak hátra. Nem tud az erősekkel haladni s az I. év végével az I. előmozdító osztályba sorozzák s itt rendszeresen végzi valamennyi osztályt.

C. Nagyon gyenge gyermek. Nem tud haladni s azért az év végén az I. előmozdító osztályba teszik. A következő évben abnormalisan gyengének bizonyul s a II. év végén a kisegítő osztályszervezetbe helyezik s itt tanul 6 évig.

D. Szellemileg visszamaradt gyermek s az I. év végén a kisegítő-osztályba helyezik.

Stb.

Csukási Ilona.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Két felolvasás. Szép gyűlése volt október 26-án a *Budapesti hivatalos tanítótestületnek*, melynek főtárgyát az *évváró vizsgálatok* kérdése képezte. Előadók voltak: *Kemény Simon*, fővárosi tanító és *Schön József*, fővárosi igazgató. *Kemény* kartársunk az évváró vizsgálatok *megszüntetése mellett*, s *Schön* pedig a *megszüntetés ellen* emelt szót. *Kemény* főbb tételei a következők:

Mondja ki a Budapesti Tanítótestület, hogy az elemi iskolák évváró vizsgálatait feleslegeseknek, sőt károsaknak tartja.

1. Feleslegeseknek tartja első sorban azért, mert nem számolnak be az iskola egész évi működéséről, hanem csak összefoglalva csoportosítják a tantárgyak lényegesebb vagy tetszetősebb részeit; tehát csak az év végi ismétlésekről nyújtanak hű képet.

2. A vizsgálatokra kitűzhető rövid idő alatt nem felelhet minden gyermek minden tárgyból.

3. A vizsgálatokon nem mutatnak be új tanítási anyagot.

4. Az iskola nevelő hatása a vizsgálatok alkalmával nem ítéhető meg. Ez jobban megfigyelhető otthon a családban.

5. Se nem ront, se nem javít a már megállapított osztályzatokon.

6. Az iskola komoly, szerény jellegével ellentétben áll a vizsgálatokon megnyilatkozó fitogtatás.

7. Felesleges végül az utóbbi időben mindikább tért nyerő szakszerűség folytán. Károsaknak tartja: *A) Növendékeink szempontjából:*

1. A vizsgálatokon csak a jobbak felelnek gyakran, a közepesek ritkán, a gyengék pedig talán egyáltalán nem. Az elbizakodásnak csiráját tehát az iskola is érleli, a nyilvánosság szereplési viselkedését olt beléjük; a bátorításra szorulóknak pedig szárnyaszegetten még többet veszítenek önérzetükből.

2. A vizsgálat többnyire csak gépies reprodukciója a begyakorolt feleleteknek, a külső siker érdekében alig kockáztat olyan új kérdést is a tanító, mely a növendékek önállóságáról és gondolkodásbeli ügyességéről tenne tanubizonyyságot, a kérdések tehát csak a szülők előtt lévén újak: a gyermek képességeire vonatkozólag a vizsgálat hamis képet nyújt.

3. A vizsgálat ideje előtti és alatti izgalmak idegessé teszik a gyermekeket. Előtte álmatlan, avagy nyugtalan éjszakákat tölt el és étvágytalanságban szenved. Feldúlt kedélyállapota izgalomba hozza a családot is. A vizsgálat alatt nélkülözni lévén kénytelen a rendes tanítás megszokott, derűs kedvességét, megijed a lélekzetet visszafojtó csendről, avagy megzavarja a szokatlan nyüzsgés és a szülők aggódó vagy bátorító pillantásai sem tudják megbillent lelki egyensúlyát visszaállítani.

4. A tanító és a tanítvány közötti búcsú nem lehet a vizsgálatokon oly benső; pedig épen ezt kellene a szorgalmi idő utolsó napjának kiemelkedő részévé tenni. Mintegy betetőzése lenne ez annak a meghitt kedves viszonynak, mely az egész éven át közöttük fennállott.

5. Káros versengést idéz elő — különösen a leányoknál — a ruházkozásban.

B) A szülők szempontjából:

1. A vizsgálat csak a jó tanulók szüleit elégíti ki, a többiek elkeseredetten, mint az iskola ellenségei, távoznak onnan; sőt javarésze ezeknek — a pellengérré állítást elkerülni óhajtván — otthon is marad.

2. A vizsgálatokon sok szülő van jelen, a tanító egyetlenegy gyermekre vonatkozólag sem tehet kimerítő észrevételt, nem adhat útbaigazítást és a szülő nem szokik rá a tanítóval való tanácskozássra.

3. A szülő nem keresi évközben is a tanítóval az érintkezést. Azt hiszi, hogy a vizsgálaton való megjelenésével már kellő érdeklődést tanusított. Nem erősíti tehát, hanem csak lazítja az iskola és a család közti kapcsolatot.

C) A tanító szempontjából:

1. Ma a tanítói minőség kritériuma a jó vizsgálat; a tanító tehát preparálni kénytelen.

2. Akár könyvből tanít, akár anélkül, a vizsgai ismétlések kedvéért és az ismeretek maradandóságának rovására idő előtt fejezi be a tananyagot.

3. Az összefoglaló kérdések kedvéért elhanyagolni kénytelen sok lényegest, melyek nem újítatván fel, veszendőbe mennek.

4. A vizsgálat a növendékek ismereteit kéri számon, a tudás megszűnik a nevelés eszköze lenni, öncéllá lesz és háttérbe szorítja a nevelést.

5. A tanítói eljárás művészi és sokoldalú megnyilatkozásai a vizsgálatokon nem mutathatók be, nem hivatott tehát arra, hogy a tanítói tekintélyt emelje, az iskolának barátokat szerezzen.

6. A vizsgálatok keltik a jelenlévő laikus közönségben azt az alaptalan hitet, hogy ők a tanítói munkásságnak hivatott bírálói.

7. Véget vet a bántó ajándékozásnak.

Schön József tételei a záróvizsgálatok megszüntetése ellen:

1. Több, mint 2 évtized óta harcol a tanítóság egyrésze az évvizsgálatok jelenlegi szervezeti ellen, de célját még el nem érte. Magában a tanítóságban is megszűnnek az erre vonatkozó felfogások.

2. A családnak az évtizedeken át fennálló intézményhez megszerzett, de más-különben is természetes joga van, hogy t. i. gyermekének iskolai nevelésébe és oktatásába legalább egy évben egyszer bepillantasson.

3. Az évvizsgálat nem a tanító ellenőrzésére, hanem a család megnyugtatótatására való.

4. Hogy az évvizsgálatokon a tanulógyermekben se erkölcsi, se testi bántódás ne essék, az iskolafentartó hatóságoknak a kor igényeinek és helyes pedagógiai felfogásának megfelelően szabályozni kell az évvizsgálatokat.

5. Az évvizsgálat más egyebet nem vizsgál, mint azt a barátságos viszonyt, mely egy iskolaév alatt tanító és tanuló között kifejlődött.

6. Összes emberi intézményeink azon elven alapulnak, hogy a megkezdett munkának sikeres vége ünnepséggel tüntessék ki.

7. Az iskolaév első napját is ünnepséggel kellene megülni; a szülők is vegyenek részt az ünnepségen.

8. A multak iránt való kegyeletből fönntartandónak vélem az évvizsgálatokat, de a 4. pontban említett hatósági szabályozást elengedhetetlennek tartom.

9. Hatósági személynek egyáltalában semmi szerepe se jusson az évvizsgálaton.

10. Az összes fővárosi községi elemi népiskolákban egy és ugyanazon napon tartassanak meg az évvizsgálatok.

*

A német-svájci és magyar osztatlan iskolákról tartott *Kőrösi* Henrik, központi szolgálatra berendelt kir. tanfelügyelő tanulságos és mindvégig figyelmet lekötő előadást a *Magyar Paedagogiai Társaság* ülésében.

Ez a kérdés ma is egyike a legfontosabb iskolaügyi kérdéseknek. A tanügyi

körök állandóan napirenden tartják és a külföldi pedagógusok legjobbjai is keresve-keresik e nehéz problema megoldását. Hogy taníthat egy tanító egy tanteremben egy időben több osztályt, amelyekbe különböző koru és képzettségű gyermekek járnak, ugyanolyan eredménnyel, mint az osztott iskola tanítója. Ez a kérdés. Ránk, magyarokra nézve a kérdés még sokkal súlyosabb, mert népiskoláink hetven százaléka osztatlan és tetézi a tanítás nehézségét a többnyelvűség. Nemzetiséglakta vidékeinken a tanítónak nemcsak a tanítási, hanem az államnyelv biztosítása érdekében nyelvi nehézségekkel is kell megküzdenie.

A mi osztatlan népiskoláink speciális viszonyai indították arra *Kőrösit*, hogy szabadságidejét felhasználva, olyan helyen tanulmányozza a kérdést, ahol úgy vélte, hogy hasonló viszonyokra fog bukkanni. E végből Német-Svájcban három kantonját szemelte ki. Az egynyelvű Zürich, a kétnyelvű Bern és a többnyelvű Graubünden kantonokat.

Mindenütt, ahol csak járt, olyan iskolákat látogatott, amelyek leginkább felelnek meg a mi viszonyainknak. Tehát olyanokat, ahol szétszórta majorságokból kisebb-nagyobb távolságról járnak paraszt gyermekek az iskolába, ahol egy tanteremben egy tanító vezetése alatt nyolc osztály van és vegyesen fiúk és leányok együtt tanulnak. Ezekben a helyeken az iskola felszerelését, az órarend beosztását, a helyi tantervet és az anyanyelv tanítását figyelte meg.

Előre bocsátja, hogy nem akar párhuzamot vonni a svájci és a mi osztatlan elemi iskoláink *tanítási* eredménye között.

Az eredmény sok külső és belső körülménytől függ. Svájc csudaszép fekvése, földrajzi és természeti viszonyai már a kis gyermek lelkületére is nagy befolyással van. Demokratikus kormányformája pedig kifejeződik az oktatásügy egész vonalán. A földműves, a gyáros, a katona, a szabad ország minden polgára szeretettel vesz részt a közügyekben. És a tanító, az iskola lelke, e szabad népnek szülötte! Sokat tanul és sokat dolgozik. Nincs nemzetiségi harc még ott sem, ahol a nép többnyelvű. A nagy idegenforgalom, a lét kérdése hajtja az ott lakó románokat, olaszokat, hogy a német nyelvet megtanulják. Graubünden kantonban, különösen Engadinban szép számmal vannak románok, mégis csak az elemi népiskola első három osztályában az anyanyelv a tanítás nyelve, a negyedik osztálytól kezdve azonban végig már német. Természetesen ott, ahol a lakosság nyelve az olasz, mint pl. Tessin kantonban, ott a tanítási nyelv is olasz, éppen úgy, mint Neuenburg, Waadt, Genf kantonokban a francia a tanítás nyelve; Bern kantonban, a Jurában, Wallis és Unterwallis kantonokban szintén francia, a kantonok többi részében német. A német-svájci felső népiskolákban, az úgynevezett sekundär-schulekben fakultatív tantárgy a francia és az olasz is; a francia Svájcban a német. E szerint olyan értelemben, mint nálunk, több tannyelvű népiskolákat nem talált. Nálunk természetesen másképp áll a helyzet, úgy, hogy párhuzamot vonni a kettő között szinte lehetetlen. Az államnyelv biztosítása érdekében az állami elemi iskolákba járó és magyarul nem beszélő gyermekek számára csupán a harmadik osztálytól kezdve van arról gondoskodva, hogy az anyanyelvükön való írás-olvasás taníttassék, tehát amidőn már a gyermekek magyarul olvasni és írni megtanultak.

Nem is időz tovább e kérdésnél, hanem bemutatja a *sihlwaldi* teljes nyolc osztályú osztatlan népiskolát tanítási munkája közben. Ez iskola ismertetésénél mutatja be a német-svájci osztatlan népiskolák szervezetét és az ottani tanügyi körök véleményét az osztatlan népiskola *bajairól*.

Felolvasása második részében a magyar osztatlan népiskola históriájának rövid foglalatát adja. Itt megemlíti, hogy a kérdést behatólag először *Halász Ferenc* miniszteri tanácsos tárgyalta 1897-ben. Nagy vita indult meg erre a tanügyi sajtóban. Tárgyalta a Közoktatási Tanács is. Az eredmény az egységes tantervben nyert betetőzést. Azután bemutatja a mi osztatlan népiskoláinkat az új Tanterv és Utasítás nyomán. A kettőből végül levonja a tanulságokat. Nevezetesen:

Az új Utasítás megrajzolja az ideális osztatlan népiskola képét és pontosan meghatározza az abban működő tanító feladatát. Habár sok benne a frázis és az ismétlés, azért méltán megirigyelheti tőlünk a külföld. Csakhogy a valóság messze mögötte marad az új Utasítás osztatlan népiskolájától. Német-Svájcban nincs ily vaskos, remek utasítása, csak 55 oldalra terjed, de azért a valóságban inkább megközelítik az új Utasítás osztatlan népiskoláját. Miért? A felelet egyszerű: a népoktatás ingyenes, amit nálunk *Lukács György* vallás- és közoktatásügyi miniszter

is kilátásba helyezett; iskolái jól fel vannak szerelve, nincsenek zsúfolt osztályai, a tanítót igyekeznek jól fizetni, szóval nem sajnálják az iskolától a pénzt. Ajánlja, hogy ezt a példát kövessük, emeljük tanítóképzőink színvonalát, hogy az onnan kikerülő jelöltek az osztatlan iskola nagy feladatával tisztában legyenek és az új Utasításban lefektetett elveket alaposan ismerjék.

A felolvasáshoz hozzászólás nem történt. A hallgatóság teljesen osztotta *Kőrösi* nézeteit s éljenzéssel és tapssal adott kifejezést megelégedésének. Azonkívül elnök javaslatára jegyzőkönyvi köszönetet is nyert a kitűnő felolvasó.

(Magyar Pestalozzi.)

* * *

A Budapesti (budai) Tanítóegyesület is e hóban tartotta közgyűlését, melyen *Rákos István*, fővárosi tanító, tartott lelkesítő, szép előadást az *iskolai ünnepélyekről*. Előadásának főbb pontjai a következők:

1. Az egyszerű, komoly, hazafias ünnep hat legmélyebben a gyermek lelkére.
2. Az ünnepségen minden iskolásgyerek jelen legyen.
3. A tanulók az ünnepen csakis értékes költemények elszavalásával, hazafias daloknak karban való eléneklésével, esetleg valamely rövidebb beszéd elmondásával vegyenek részt.
4. Párbeszéd, csoportos előadások, magánénekek nem az elemi iskolába valók.
5. Színpadias öltöztetés, szerepeltetés határozottan káros a gyermek lelkére. Költséges alkalmi díszítés, meghívók, műsorok nyomtatása szintén fölösleges.
6. A gyermekektől megkoszorúzott, vagy csak egy szál virággal díszített magyar címer, magyar zászló: ezek legyenek mindenkor az ünnepségek középpontjai és legfőbb diszei.
7. Az ünnepségen közreműködőket, ha csak lehet, maguk az iskolás gyerekek jelöljék ki.
8. Az iskolai ünnepség sorrendjében nem lehet arról szó, hogy a gyermekek a megjelent kiválóságokat külön ünneplés keretébe foglalják.
9. Az iskolai ünnepnek, vagy azon közreműködő apróságoknak hirlapok útján való emlegetése — nem felel meg az elemi iskolai nevelés szellemének.
10. Ilyen ünnep alkalmával a szülőknek, vagy a gyermekeknek bármilyen címen való megadóztatása — helytelen, igazságtalan.
11. Az iskolaépületek mindegyike a magyar történet egy-egy szent nevét viselje.
12. Minden osztály házi oltára a magyar történet egy-egy nagy alakjának művészi szobra vagy arcképe legyen.

A közgyűlés a szép előadás minden részét magáévá tette.

* * *

Érdeklődés és figyelem. Az érdeklődés és figyelem ama két momentum, melyekre az iskolában okvetlen szükségünk van, ha azt akarjuk, hogy tanításunk eredményes legyen. Sem iskola, sem tanító nem nélkülözheti. Sajnos, nagyon sok külső szert használnak, hogy elérjék: jutalom, büntetés, cenzurák stb. És mégis beszélnek mindig organikus fejlődésről, hol minden belülről kifelé hasson. Hogyan elégedhetünk meg tehát olyan érdeklődéssel és figyelemmel, mely nem ily módon jött létre? Hiszen a fődolog az, hogy a gyermek *akarjon* tanulni; az akarat azonban csak sikeres munkánál jöhet létre; a holdat senkisésem akarja az égről lehozni, mert lehetetlen. A működés csak önönmagában lehet sikeres; ha a sikert mesterségesen idézzük elő, — amint pl. a lóval arzénikumot etetnek táplálék helyett, hogy jobban dolgozzék — nem képeztük ki azt az akaratot, melyre nekünk szükségünk van. A sikeres működés a tanító részéről, a helyes akarat a tanuló részéről közvetlen érdeklődést és szándékos figyelmet követelnek. (Aus der Schule — für die Schule.)

* * *

Ifjusági iratok és könyvtárak. Minden nép gondolkodása gyermekkorában nem más, mint költészet. A néplélek pedig közeli rokona a gyermekléleknek. Azért a gyermek leginkább költői szemmel nézi a világot. Ez már játékaik közben is mutatkozik, midőn pl. állathangokat utánoz vagy élettelen tárgyakkal beszél. Bizonyos játékrímek és versek gyerekekről gyerekekre öröklődnek át, és ugyanazon bájos meséket, melyekkel már őseink mulattatták kisdedeiket, a mai gyermekek is szívesen

**

hallgatják. Épen ezért nem szabad a néplélek költészeti produktumai mellett : mesék, mondák, gyermekdalok, rejtvények és közmondások mellett hallgatagon elmenni. Oda kell vezetni az ifjúságot a népköltészet kiapadhatatlan forrásához, hogy költészetünk gyöngyei melegítsék szivét és kedélyét, erősítsék jellemét és képezzék nyelvét.

Szerencsére már egy egész sor költőnk és írónk van, kik külön gyermek-költészetet ápolnak. Sőt még remekíróink műveiben is találunk sok olyat, ami alkalmas arra, hogy a gyermekeket mulattassa és tanítsa. Így keletkezik egy külön irodalom, melyet ifjúsági irodalomnak neveznek. Leginkább az iskola feladatai közé tartozik, a költészet ezen tökéletes műveit a gyermeki szellem számára megnyerni és megmagyarázni, de az idő folyamán mindinkább belátták annak szükségét, hogy a tanítást házi olvasás által kiegészítsék, elevenebbé és mélyebbrehatóvá tegyék.

Sok világosság sok árnyékot is okoz és így az ifjúsági olvasás is céltalan beosztás és hiányzó felügyelet mellett nem éri el célját és sok veszélyt hozhat magával. Azt az ellenvetést teszik, hogy az otthoni olvasás sok időt vesz igénybe és ezáltal nemcsak a tanulók előmenetelét teszi kétségessé, hanem iskolai feladataik elhanyagolására is bírja őket. Félnék továbbá az olvasás káros hatásától a gyermek lelki életére, különösen képzelőtehetségére nézve, mert igen sok ifjúsági irat nem egészen kifogástalan és arra való, hogy a gyermekben babonáságot, félelmet a kísértetektől és balhitet idézzon elő. Azonkívül az olvasás a szobához köti a gyermeket és ezáltal testi épségük is veszélyben forog. Mindezen aggályok azonban tulzottak, és feltételezik, hogy egy ilyen intézménynél a kellő ellenőrzés és felügyelet hiányozhatik.

Éppen, mert a könyvolvasás következtében mások gondolatai mintegy sajátunkká válnak ; mivel mi céljainkat ugyanazon eszközökkel szeretnők elérni, amelyeket a könyvekben találunk ; azért ezek nagy hatással vannak az emberi szellemre. Ezért egy gondosan szabályozott magánolvasás az ifjúság szellemi, erkölcsi és nyelvtudományi képzésére nézve nagy jelentőséggel bír.

A szellemi kiképzés alapját az iskola rakja le. De ezzel még nincs elegetteve, ezen alapon aztán tovább kell építeni. Ha az iskola a gyermekben a továbbképzés vágyát nem tudta kifejleszteni, akkor munkája meddő volt.

A gyermek szeret mindent utánozni. Az ifjúsági irodalomnak a gyermekek ezen tulajdonságát a maga céljaira ki kell használnia és olyan nemes jellemeket rajzolni, hogy a gyermekek ezeket követendő példák gyanánt maguk előtt lássak.

Megtanítja az olvasás a gyermeket a szép beszédre is. Egész más kifejezés-módot használ olyan gyermek, ki sokat olvas, mint olyan, ki nem szokott olvasni. Az irodalom remekei által ébred csak tudatára annak, hogy milyen szép, zengzetes a mi nyelvünk és hogy ezt szépen kezelni nagy művészet.

A politikai és szociális küzdelmek leírása teljesen mellőzendő a gyermekirodalomban. Hazafias érzést keltsen csak a könyv, de csunya pártpolitikai villongásainkkal ne rontsuk a gyermek ártatlan lelkét. Ne legyen benne olyas valami sem, ami a vallásos és erkölcsös érzést sérti. Ovatosság ajánlandó a bűn leírásánál is. Ne mutassuk meg a gyermeknek a valódi élet minden durvaságát és kiméljük gyermeki gyengédségét. Általában óvakodjunk a túlzásoktól úgy a jóban, mint a rosszban. Gonosz mostohák, kegyetlen gazdagok egyrészt, túlerényes, angyali jószágú emberek másrészt lélektani hazugságok. A részvét, melyet egy könyv a gyermekben felidéz, túl is haladhatja a kívánt mértéket. A gyermek legjobban szereti azon könyveket, melyek érdekes kalandokat, lovag-, rabló- és indiánustörténeteket tartalmaznak. Ez azonban izgatja képzelőtehetségét, olvasási szenvedélyt idéz elő és káros szellemileg és testileg.

Nagyon fontos a könyv külseje is, mert ez a szem esztetikai érzékét fejleszti. Jó nyomás, finom papíros és művészi illusztrációk azért nagyon kívánatos dolgok.

Kiszámíthatatlan haszonnal járna, ha a gyermek a könyvből otthon tudna szépen felolvasni. Ezáltal az iskola a családra is hatna és elejét venné sok bűnnek, durvaságnak és rossznak.

(Aus der Schule — für die Schule.)

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A központi választmány november hó 27-én ülést tartott, melyből a következőket jelentjük

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Adler Simon, Balla Bernát, Bárd Rezső, Csukási Fülöp, Kuttner Miksa, Mendl Lajos, Müller Adolf, Salamon Nátán, Stern Ábrahám, Székely Lajos, Tolnai J. Béla és Wolf Ármin.

Távollétöket kimentették: dr. Braun Salamon, Döri Zsigmond, Györi Adolf, Léderer Ábrahám, Ózer Zsigmond, Reif Jakab, Révai Miksa és Rózsa Ede.

1. Elnök megnyitván az ülést, felolvastatja a múlt hó 26-án tartott tanácskozásról felvett jegyzőkönyvet, melyet a választmány szabályszerűen hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) *Földesi Joákim* érdemes budapesti tagtársunkat neje elhalálózásával nagy gyász érte e napokban; indítványozza, hogy a választmány részvétének külön levélben adjon kifejezést.

A választmány ezt elhatározza és részvétének jegyzőkönyvileg ad marandó kifejezést.

b) Az egyesület kiadója, *Singer és Wolfner* cég, a folyó hóban befizette az egyesületi kiadványok után esedékes összeget és pedig 5970 kor. 75 fillért. Tudomásul szolgál.

c) *Hahn Adolfné*nak, miután az elnökség iratait rendben találta, kiutalványozta a 400 kor. özvegyi segélyt. Tudomásul szolgál.

d) A hitoktatási tantervjavaslat ügyében készített memorandumot az elnökség 600 példányban kinyomatta és szétküldte. Tudomásul szolgál.

e) A *Wahrman Mór*-féle alapító-levelet a m. kir. belügyminiszterium rendelete értelmében módosítva és kiegészítve, az elnökség a székesfővárosi tanács útján jóváhagyás végett újból felterjesztette. Tudomásul szolgál.

f) *Dr. Fischer Gyula*, a pesti izr. hitközség egyik újonnan megválasztott rabbija, valamint *Dr. Weiszbürg Gyula*, a pesti hitközség igazgató-főtitkára meleg hangú levélben köszönik meg egyesületünk üdvözlését és ígérlik, hogy törekvéseinkben mindenkor készséggel támogatni fognak. Örvendetes tudomásul szolgál.

3. A múlt választmányi ülésen kiküldött Tankönyvbíráló-bizottság beterjeszti első tanácskozásáról szóló jegyzőkönyvét; elnöknek *Stern Ábrahámot* és jegyzőnek *Pintér Ignácot* választotta meg. Kéri a választmányt, hogy *Mandl Bernát* és *Schichtancz Ármin* helyébe, kik nagymérvű elfoglaltságuk miatt a bizottsági tagságot el nem fogadhatják, más két tagot küldjön ki. A Tankönyvbíráló-bizottság a következő előterjesztésekkel él:

a) Kívánatosnak tartván, hogy működésében a vidéki tanítószeg is támogassa, 20 vidéki kartárral, mint kültagokkal egészíti ki magát, kiket levélileg szólít fel, hogy vegyenek részt a bizottság munkásságában.

b) Mielőtt a bizottság munkakörét, illetve ügyrendjét megállapítaná, felhatalmazást kér a választmánytól, hogy a kiadásra kerülő tankönyvekre vonatkozó minden irányu pedagógiai kérdéssel foglalkozhassék és mint szakbizottság mintegy pedagógiai tanácsadóként szerepeljen az egyesületi életben.

c) Kimondja a bizottság, hogy munkásságát az egyesületi életben mindenkorra szükségesnek tartja, a választmánytól nyert megbízatása azon időig terjedjen, míg ezen választmány mandátuma tart.

d) Felkéri a bizottság az egyesület vezetőségét, hogy a legközelebbi időben kiadásra kerülő tankönyvek jegyzékét közölje vele, hogy ennek alapján munkaprogramjának egymásutánját megállapíthassa.

A választmány a Tankönyvbíráló-bizottság jegyzőkönyvét tudomásul véve, az abban kifejezett előterjesztésekhez egyhangulag hozzájárul, a *d)* pontban kifejezett kívánság teljesítésére pedig felkéri az elnökséget.

A lemondott két bizottsági tag helyébe *Schön* Józsefet és dr. *Braun* Salamont küldi ki, a 20 vidéki kültag megválasztását pedig a bizottságra bizza.

4. *Bárd* Rezső az ifjusági iratok ügyében kiküldött bizottság f. hó 22-én tartott tanácskozásáról szóló jegyzőkönyvet, mely az első sorban kiadandó ifjusági iratokról tartalmaz részletes javaslatokat, terjeszti a választmány elé tárgyalás végett; de miután az elnökség az abban foglalt javaslatokkal még eddig nem foglalkozhatott s így e fontos kérdésekben magának véleményét nem alkotott, ennek tárgyalását a választmány egy későbbi ülésre tette át, amikor az elnökségnek már módjában lesz javaslatot tenni.

Az ifjusági iratok kiadása kérdésének kapcsán jelenti elnök, hogy egy budapesti könyvkiadói vállalat részéről ajánlat érkezett az egyesülethez, mely szerint ez hajlandó az egyesületnek megfelelő kedvezményeket biztosítani, ha zsidó tárgyú kiadványait a tanítóság körében propagálná.

A választmány a kérdéssel csak akkor fog foglalkozni, ha a jelzett vállalat első 2—3 füzeté irodalmi és felekezeti szempontból pártolásra méltó lesz.

5. Az egyesület rendes tagjainak sorába felvétetik

1. *Sonnenschein* Miksa, sebeskellemesi tanító, 35 éves utánfizetés kötelezettsége nélkül. 2. *Sebestyén* Dezső, nagyváradi vezető-tanító, 26 éves, 12 korona utánfizetés kötelezettsége mellett.

6. A választmány az *oros zsidók* segélyezésére 100 koronát szavaz meg és az e célra esetleg érkező adományoknak és gyűjtéseknek az egyesületi közlönyben való nyilvános nyugtázását elrendeli.

7. A választmány felkéri elnököt, hogy szólítsa fel lapunk révén azon rendes tagokat, akik 1866-ban léptek az egyesület kötelékébe, hogy az alapszabályok 5 §-ra hivatkozva, azon esetben, ha a tagdíjak további fizetése alól magukat felmentetni óhajtanák, eziránti megokolt kérvényeiket a jövő év végeig a választmányhoz beterjesszék.

LEVELEZÉS.

Az „Orsz. Izraelita Tanítóegyesület“ tekintetes Elnökségének

Budapesten.

Igen tisztelt Elnök Úr!

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesületnek az egyetemes hitoktatási tantervről készített és megküldött véleményes jelentését köszönettel vettem.

Igy szeretem látni a magyar zsidó tanítóságot: részt kérve, sőt követelve a hitoktatási ügy rendezésében. Ezen lépésük, ezen munkájuk elismerést szerez az egyesületnek. Tanítók nélkül nem lehet helyes tantervet csinálni. Tényleg az Orsz. Bizottság munkálatában leggyöngébb a népiskolai rész, aminek legfőbb oka, hogy a bizottságnak alig egy-két tagja tanított népiskolában. Én, ki majd egy évtizeden át végeztem népiskolában hittanítást, ezt rögtön észrevettem. Mint az Orsz. Bizottság tagja, alkalmam volt és lesz véleményemet és megjegyzéseimet a Bizottság elé terjeszteni, de kedves kötelességet vélek teljesíteni, midőn az egyesületet a hitoktatás ügyben kifejtett munkásságához és a szeretet és buzgósághoz, mellyel ezt tette, őszintén üdvözlöm.

Kiváló tisztelettel

Maros-Vásárhelyt, 1905. november hó 14-én.

Dr. Lövy Ferenc,
rabbi.

Tekintete. Kornfeld Gyula urnak, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Elnökének
Budapest.

Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Oroszországban nyomorgó szerencsétlen testvéreink számára iskoláinkban gyűjtést rendeztünk. Szíves odaadással hozták az apró esemeték uzsonna-filléreiket, 14 K 30 fillért tevő összeget, melynek beszédese alkalmából egybe-gyűjtöttük és mese-, meg szavalással szórakoztattuk őket.

Midőn kérjük Elnök Urat, szíveskedjék ezen befizetési lapon beküldött összeget rendeltetési helyére juttatni, vagyunk a tanítótestület képviselőjében

alázatos szolgálai

Fábián Ferenc,
tant. jegyző.

Bónis Menyhért,
vezető-tanító.

Folyó évi november hónapban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Pártoló tagdíj:

	kor.		kor.
Chevra Kadisa, Győr	10.—	Kornfeld Zsigmond, Budapest	12.—
Izr. hitközség, Nagyszentmiklós	10.—	Ötvös Károly, Budapest...	10.—
Izr. (orth.) hitközség, Pápa	10.—	Szabolcsi Miksa, Budapest ...	10.—
Kohn Arnold, Budapest.	10.—	Trebitsch Ignác, Budapest	10.—

b) Rendes tagok:

	1905-re kor.	hátr. kor.		1905-re kor.	hátr. kor.
Adler Simon, Budapest... ..	8.—	—.—	Hertzka Izrael, Vágszerezd ...	4.—	6.—
Ardai Simon, Garamszentkereszt	—.—	10.—	Horovitz Simon, Budapest...	4.—	—.—
Balassa József, Nagyecigánd	3.—	5.—	Jelinek József, Pozsony	8.—	—.—
Balla Bernát, Budapest...	8.—	—.—	Kálmán Mátyás, Turkeve	8.—	—.—
Bánóczyi Henrik, Gálszécs ...	—.—	8.—	Kertész Ödön, Budapest ...	4.—	4.—
Benedek Ábrahám, Budapest	4.—	—.	Klein Gábor, Kunfélegyháza	8.—	—.—
Blau Soma, Körmend ...	8.—	—.—	Klein Mór, B.-Szt -László	4.—	—.—
Blumschein Lipót, Esztergom...	4.—	—.—	Klingenberg Jakab, Pécs	8.—	—.—
Borsovai Lázár, Mezőlabore	—.—	6.—	Kondor Ignác, Budapest ...	8.—	—.—
dr. Braun Salamon, Budapest.	8.—	—.—	Körösi József, Szombathely	8.—	—.—
Braunberg Manó, Zsolna	4.—	—.—	Krausz Simon, Miskolc...	8.—	—.—
Braun Ede, Alsórecsény	8.—	—.—	Kuttner Miksa, Budapest	4.—	—.—
Braunfeld Mór, Ungvár...	8.—	—.—	Löbl Lipót, Marcali... ..	8.—	—.—
Brüll Salamon, Vágújhely... ..	—.—	5.—	Löffler Jónás, Nagybecskerek...	8.—	—.—
Buxbaum Benjamin, Kolozsvár	8.—	—.—	Mandula Izsák, Kolozsvár (1906-ra)	4.—	—.—
Csajági Béla, Budapest.	—.—	4.—	Mannheim Sámuel, Ape	2.—	6.—
Egri Lujza, Gálszécs	8.—	—.—	Maislis Ferenc, Budapest ...	4.—	—.—
Engel Adolf, Budapest...	8.—	—.—	dr. Máluai Mihály, Budapest	8.—	—.—
Fehér Sámuel, Lacháza...	8.—	—.—	Mendl Lajos, Budapest...	8.—	—.—
Fischer Ferenc, Turán ...	6.—	2.—	Nagel Samu, Sebeskellemes	—.—	8.—
Fischer Márk, Budapest	8.—	—.—	Neu Lipót, Sárvár ...	4.—	—.—
Fischer Mór, Budapest... ..	8.—	—.—	Ózer Zsigmond, Budapest... ..	8.—	—.—
Fleischner Lipót Besztercebánya	8.—	—.	Pauker Lipót, Nagyszentmiklós	8.—	—.—
Fried Sámuel, Csurgó	8.—	—.	Pártos Samu, Zombor	8.—	—.—
Friedmann József, Káloz	2.—	6.—	Reisz Izsák, Budapest	4.—	—.—
Geiger Miksa, Esztergom ...	8.—	—.—	Roth Jenő, Érsekújvár...	4.—	4.—
Goldberg Maier, Budapest...	4.—	—.	Rózsa Ede, Budapest	8.—	—.—
Gottlieb Márk, Ungvár...	4.—	—.—	Salgó Albert, Sárvár	8.—	—.—
Grosz Henrik, Makó... ..	8.—	—.—	Sági József, Kisbér... ..	8.—	—.—
Grünberger Lipót, Budapest	8.—	—.—	dr. Simonyi Jenő, Budapest	8.—	—.—
Hahn Adolf, Pozsony	8.—	—.—	Schlesinger Benő, Igló ..	—.—	4.—
Hertzka Gusztáv, Budapest	4.—	4.—	Schön Dávid, Budapest...	8.—	—.—
Hertzka János, Budapest	2.—	6.—	Schönfeld Márk, Kapuvár	4.—	—.—

	1905-re kor.	hátr. kor.		1905-re kor.	hátr. kor.
Schwarz Károly, Bares...	4.—	—.—	Szabó Adolf, Jászberény	4.—	—.—
Stahlberg József, Pásztó	8.—	—.—	Székely Lajos, Mohács...	8.—	16.—
Sebestyén Dezső, Nagyvárad	—.—	8.—	Takács Ármin, Doroszló ...	8.—	—.—
Stark Mór, Szenie ...	8.—	—.—	Tauszky Sámuel, Budapest	4.—	4.—
Stern Mór, Budapest ...	4.—	4.—	Tolnai J. Béla, Budapest	8.—	—.—
Stern Sámuel Sz.-Somlyó...	2.—	6.—	Ujvári Adolf, Püspökladány ...	8.—	—.—
Stier Ignác, Mosony ...	6.—	—.—	Weiszberger Fülöp, Cservenka	8.—	—.—
Stöckelmacher Bernát, Bpest ...	4.—	—.—	Zeisler Mór, Kecskemét	8.—	—.—

c) *Gyűjtés az árva-alapra.*

	kor.
Blumschein Lipót, Esztergom	28.—*)
Pollácsék Mór, Stomfa,	4.50**)
Schönfeld Márk, Kapuvár...	1.62

d) *Bárcagyűjtés.*

	kor.
Braunberg Manó, Zsolna...	5.—
Schönfeld Márk, Kapuvár...	2.28
Geiger Miksa, Esztergom...	5.56

e) *Gyűjtés az üdülő-telepre.*

	kor.
Balla Bernát, Budapest 2. részlet	2.—
Braun Ede, Alsórecsény 2. részlet ...	2.—
Goldberg Maier, Budapest 2. részlet ...	2.—
Pauker Lipót, Nagyszentmiklós 1. részlet	2.—
Pollácsék Mór, Stomfa, gyűjtése...	4.50**)
Schwarz Károly, Bares 3. részlet ...	2.—
Ujvári Adolf, Püspökladány 2. és 3. részlet	4.—

f) *Adomány*

	kor.
Szöts Andor, Budapest	5.—

Helyreigazítás. A múlt számban Szabó Lipót nagyszécsényi tagtársnak részben hátralekképpen kimutatott 8 kor. tagdíja egészen a folyó évre szól.

*) Ehhez járultak : Halász L. főispáni titkár 20 koronával, Balog László 5 kor., dr. Berényi Gyula 2 kor. és dr. Weisz Sándor 1 koronával.

**) Pollácsék Mór gyűjtésében adakoztak : Pollácsék Ferenc, Schlesinger Adolf és Nasch Lajos 2 2 koronát; Weisz Samu, Groszmann Samu és Reiszmann Zsigmond 1—1 koronát, összesen 9 korona, melynek fele az árva-alapra és fele az üdülő-telepre rendeltetett.

Budapest, 1905. november 26-án.

Györi Adolf,
pénztáros.

Polnauer Miksa

1864—1905.

Noha nem volt egyesületünk tagja, azért érdemes róla néhány sorban megemlékeznünk. Született Pápán, 1864. évi április 15-én. Szülővárosában az ev. ref. tanítóképzőben az 1882. évben megszerezte a tanítói oklevelet, s már 18 éves korában tanítoskodni ment Szulokra, innen 2 év múlva Tinnyére került, ahol szintén 2 évig működött. Az 1886. évben Nyitrazásambokrétára került igazgató-tanítónak, itt bőven nyílt alkalma fényes tehetségeinek érvényesítésére. Oly nagy hévvel fogott az izr. iskola magyarosításához, hogy csakhamar fáradozásának sikerében gyönyörködhetett, a tót- és németajku tanulók már az első évvégi vizsgálat alkalmával váratlan szép előmenetelről tanuskodtak a magyarságban, erre a tanítási német nyelvet csakhamar felváltotta a magyar. Az évvizsgálatok mindig ünnepszamba mentek, s ilyenkor az elhunyt mindig nagy ovációk tárgya volt, meg is jelent azon a társadalom színe-

java valláskülönbség nélkül. A több ízben megtartott műkedvelői előadások pedig a felnőtt ifjúsággal kedveltették meg hazánk zengzetes nyelvét. Volt is elismerésben bőven része, hitközsége, a tanfelügyelőség, a politikai hatóságok több ízben írásban fejezték ki elismerésüket és tanítói működésével teljes megelégedésüket. Ezen több rendbeli elismerés nyomán nyilvánult szeretet csak fokozódott, midőn híre terjedt, hogy a polg. isk. tan. oklevelet igyekszik megszerezni, rendkívüli szorgalmával ezt a lehető legrövidebb idő alatt el is érte.

Az 1896. évi februárban a vágújhelyi izr. polg. leányiskolához került, ahol képzettségének és tehetségének érvényesítésére tág tere nyílt. Több alkalommal rendkívüli szónoki tehetségének is fényes tanujelét adta.

Nem egy tanító köszönhette állását az oly korán elhunytak, mert ha valaki hozzá fordult támogatásért, s ő meggyőződött, hogy az illető méltó arra, nem nyugodott, megmozgatott minden lehetőt, amíg csak célját elérte. Ha valamely kartársát hitközsége megkárosította, sajnos, ez nem is ritka eset, s az illető hozzá fordult, úgy ő kijárta igazát, ily ügyben nem egy ízben fordult a magas miniszteriumhoz is, s így hol magasabb fizetést, hol nagyobb nyugdíjat biztosított kartársainak. Ha Pápára hazakerült, csak úgy özönlöttek hozzá a szegények, kik már ismerték ritka jó szívét.

E fényes tehetségű tanító elméje igen korán elborult s az 1902. évi februárban a lipótmezei elmegyógyintézetbe került, melyet többé élve el nem hagyott, mert f. é. októberben megváltotta szenvedéseitől a halál. Örök álmát a budai farkasréti izr. temetőben alussza. Elhunytán kesereg bánattól megtört özvegye, 3 leánygyermek, agg szülei és testvérei. *Friedländer* Ignác mándoki és *Reitzer* Ignác dunaszerdahelyi tanítók sógorukat gyászolják benne. * *

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Emlékkönyv. *Az egri zsidó népiskola története.* 1855—1905. Az iskola 50 éves fennállásának ünnepére írta az iskolaszék megbízásából: *Kertész* Ignác, igazgató-tanító. Eger, 1905.

Felekezeti iskola történetét megírni csak úgy lehet, ha annak a hitközségnek, melynek szolgálatában állt, a történetét szintén érintjük. Az a középkori felfogás, mely a zsidókat kizárta az emberi legtermészetesebb jogokból, még a múlt századra is hátramaradt. Egyes helyeken még mindig nem engedték meg a zsidóknak a letelepedést. Ezek közé tartozik a nemes püspöki Eger városa is, hol a zsidónak még meghálnia sem szabad, hanem ha még másnap is van dolga a városban, akkor a város egyik kapuján kívül levő fogadóban, vagy a közeli falvak valamelyikében kell éjjeli szállást keresnie.

1840. decemberében nyújtja be az első zsidó, a sályi (Borsódm.) születésű Schwarcz István, „Nagyméltóságú, Méltóságos és Fő-Tisztelendő Felső-Eőri Pyrker János László, Patriarka Egri Érsek Eő Excellenciájához, a jeles Vas Korona Rend Első Karú Vitézzéhez, Tekintetes Nemes Heves és Külső Szolnok t. e. Vármegyék örökös és valóságos Fő Ispánjához, Eő Cs. Kir. Felsője valóságos belső titkos Tanácsossághoz. Kegyes és Kegyelmes pártfogó Urához“ letelepedési engedély iránti kérvényét, melyet kedvezően intéztek el.

Csakhamar akadtak követői is és néhány hónappal rá, az ott letelepedni kívánó zsidók a következő kérvényt intézik a városi tanácshoz:

„Nemes Magistratus! Drága Jó Uraim! Minekutánna egy folyamodásunk a cautió-képen fizettetni kívánt 25 pengő forintok elrendelése eránt — siker nélkül maradt ekoráig, ujítjuk kérésünket azon megjegyzéssel: hogy mi a 25 pengő forintok befizetésétől nem vonakodunk ugyan, bár illetén cautiót Kassa, Debreczen és több Nemes Városok nem kívánnak a Sídóságtul, holott pedig több szabadsággal, jelesen a bor és italok mérésével, ami részünkről egygyik fő élelem keresti mód-biztosan élhetnek, csupán azért esedezőnk jelenleg a Nemes Magistratus előtt: hogy a kívánt 25 forintokat Angáriákra méltóztassék felosztani! mivelhogy találkoznak közöttünk szegényebb sorsúak, kik azt magok romlások nélkül egyszerre le nem tehetik de olyanok is, kik üdő közben ide hadják a városi lakást; sőt akik már bentlakván a

le nem fizethetés esetében is lakosok maradnak; — mindezekre nézve tehát az arányosság sínór mértékit esedezünk közöttünk elrendeltetni, örömet kikerülni kívánván a Felsőbb Helyre kintelen folyamodásunk benyújtását. Óhajtott válaszukért esdekelve, kegyeikbe ajánlottak tellyes Tisztelettel maradván, Egerben, Április 8-án 1841.

a Nemes Magistratus Drága Jó Urainknak

tisztelő alázatos kész szolgálók
az Egerben lakni kívánkozó
Sidóság közönsége.

A városi tanács ugyanazon év április 15-én tartott ülésén foglalkozik a zsidóknak eme kérvényével és azt elutasítván, a zsidók „tanácsilag oda utasítatnak, hogy nyolc napok alatt mindenki közülök, ha Eger Városába megtelepedni kíván, azon köz Városi szükségre meghatározott dijnak egész mennyiségében okvetlenül tegyen eleget; különben azontul az e Városban lakás jótékonyosságával élhetés nem fog továbbá az olly Sidónak megengedtetni.“

1843-ban már annyian vannak a zsidók, hogy rendes hitközséggé alakulhatnak. Sőt imaházat építtetnek, temetőhelyet szereznek s gondoskodnak rabbi alkalmazásáról is. Gyermekük taníttatására is nagy gondot fordítanak. A jobbmóduak házitánítókat, a szegényebbek „bochereket“ alkalmaznak. 1853-ban megkísérli a hitközség az iskola felállítását, de ez képzett tanítók hiánya miatt csakhamar feloszlik. Egyideig magániskolák állanak fenn, melyeknek egyikét a hitközség is segíyezi. Ezek azonban nem a gyermekek szellemi fejlődését, hanem saját anyagi érdekeit tartják szem előtt s így a hitközségi tagokban mindjobban érlelődik a vágy egy rendes iskola után.

1855. február 16-án örömmel és egyhangú lelkesedéssel határozzák el egy hitközségi iskola felállítását, melyet már ugyanez év május 1-én meg is nyitottak. Fényes ünnepélye volt ez a megnyitás a hitközségnek, melyen Szaic egri plébános, mint a város valamennyi népiskoláinak kinevezett igazgatója, a megye és város főbb tisztviselői élén Tibold főispáni helytartó, a helyben állomásozó cs. és kir. gyalogság tisztikara az ezredessel is részt vettek.

A tanítás nyelve (természetesen felsőbb nyomás folytán) német volt. De a magyar nyelv tanítására is kellő gondot fordítottak. Emiatt gyakran támadt összeütközés a hitközség és az abszolutisztikus kormány ottani képviselői között. A tanítókat is csak igazán lángoló hazaszeretetük bátoríthatta arra, hogy szembeszálljanak a hatalommal, mely pedig őket állásukban megerősítette. Annál nagyobb érdemük, hogy ilyen viszonyok között is a legnagyobb odaadással tanították a magyar nyelvet. Haas Mihály dr. tankerületi főigazgató iskolalátogatásai alkalmával mindig kikelt emiatt a tanítók ellen. De se ezek, se a hitközségi előljáróság nem törődtek ezzel, hanem igyekeztek az iskolát mielőbb magyarrá tenni.

Az iskola színvonala mindjobban emelkedett. Bizonyítja ezt azon tény is, hogy 1859-ben a helytartóság részéről kibocsátott rendelettel négy osztályú (kezdetben csak három volt) „főelemi iskolává“ bővül s ugyanakkor maga Haas dr. utasítja a hevesi zsidókat, hogy ha iskolájukban rendet akarnak, akkor az egri zsidóiskoláról vegyenek példát.

Kezdetben az iskola bérházban volt elhelyezve. Miután ez azonban drága volt, a hitközség 10000 frt költséggel saját telkén szép iskolaépületet emelt, melyet 1863. szeptember 1-jén adtak át rendeltetésének. 1868-ban, az új népoktatási törvény életbe léptetésekor a városi hatóság azt az ajánlatot tette a hitközségnek, adja át iskoláját a városnak, hogy azt a községi iskolákkal együtt felekezetenküli iskolává alakítsa át. Az előljáróság azonban az iskolának további fentartását határozta el. Később a város a hitközségi iskola részére 5%-os iskola-adót folyósított. 1877-ben szakadás állt be a hitközségben, amennyiben 50—60 hitközségi tag orthodox hitközséget alapított. Ez nagy csapás volt az iskolára is, melynek növendékei száma a felére szállt alá.

1880. július 29-én ünnepelte meg az iskola fennállásának 25. évét.

1892-ben az iskolaszék beszüntette a német tanítást a II. osztályban. A német írva-olvasást a III., a folyékony írást és olvasást a IV. osztályba rendelte. A német nyelvtannak a tanítását így teljesen kiküszöbölte az iskolából és ehelyett a magyar olvasás és nyelvtan behatóbb tanítására fordította az időt és figyelmet.

1898-ban a tanítótestület megalakítja a „Fillér Egyletet“, mely azóta otthonában naponta 40 szegény gyermeket lát el meleg étellel.

Fennállásának 50 éve alatt az iskolának összesen 27 tanítója volt, névszerint

Schöney Lázár, Blau Ignác, Lakner Mór, Lakner Dávid, Knöpfler Lipót, Schwarz Mór, Rottenberg Mór, Klein Lipót, Grünwald Henrik, Badner Adolf, Liptai Albert, Hahn Vilmos, Gang Lajos, Stern József, Deutsch Samu, Klein Adolf, Schlesinger Dávid, Jelenszky Ferenc, Jeuteles Mór, Kretsch Dávid, Cziffer Ede, Müller Lázár, Földesné Czigler Teréz, Halász Samu, Biedermann Adolf, Révész Ignác és Kertész Ignác. A növendékek száma pedig 2275 volt.

Az érdekes emlékkönyv, melyből az ismertetést vettük, meleg közvetlenséggel tárgyalja a jubiláló iskola történetét. Dicséret illeti ezért Kertész Ignác igazgatótanítót, ki az emlékkönyvet írta.

Rózsa Ede.

Avatóra. Örömmel és bizonyos meghiúsultsággal gondolok vissza barmicvah-ünnepélyemre. Már hónapokkal azelőtt magam elé képzeltem annak lefolyását és féltem, hogy valami akadály vagy kellemetlen incidens meg fogja zavarni annak szép és méltó sikerét. Hát még mikor elérkezett a várva-várt és mégis rettegett nap. Én vadonatúj ruhában és áhítatos szívvvel készültem a templomba és kezem remegett apám kezében, midőn annak küszöbét átléptem. A máskor oly hosszú nyúló hetiszidra, mintha a mai szombaton megrövidült volna és a misebérachok száma is, melyeknek máskor se vége, se hossza nem volt, mintha ma kisebb volna, mint máskor. Már a „s'vii“ is felment a almenorra és épen most hívják fel az utolsót, az „acharónt.“ Mintha most is érezném apám kezét, ahogy végigsimítja arcomat. „Bátorság, gyermekem!“ mondja, de azért érzem, hogy ő is milyen izgatott. Végre megszólal a kántor szava, aki ma az én tiszteletemre a kórossal egyetemben foglal helyet a tórafelolvasó asztal mellett. A többi már csak olyan álom. Nem tudom, hogy hogyan mondom el az áldásmondást és elég hangosan-e a haftóráht. Csak a hangos üdvözetek ébresztenek fel álmomból és pajtásaim szeméből, kik ma bizonyos tisztelettel néznek fel reám, veszem észre, hogy első nyilvános szereplésem eléggé jól sikerült. Apám áldólag teszi fejemre a kezét és szemében könny csillog, fent a karzaton pedig édes anyám csak nehezen tudja zokogását visszafojtani és minduntalan szemét törli kendőjével.

Evvel azonban az ünnepélynek csak kisebbik része van hátam mögött. A nagyobbik és nehezebb szerepem még hátra van. Hiszen délután tartom avatóbeszédemet, mely majd tanuságot teszen arról, hogy csakugyan méltó vagyok-e arra, hogy Izráel közösségében én is részt vegyek. Az egész hitközség készül erre az eseményre, sőt még a תלמידי חכמים is megigérik apámnak, hogy eljönnek, mert hát én „charifeszt“ is fogok mondani. Szobánk kicsinek bizonyul a sok vendég befogadására és mikor én rákezek beszédemre, sokan a konyhában és udvaron kénytelenek szorongani. „A bölcs Salamon mondta: חנוך לנער stb. a szó csak úgy ömlik a számból és anyám szemének csillogásából látom, hogy beszédem tetszésben részesül. A hosszú szakállu tudósok is helyeslőleg bólintanak, midőn a talmudi fejtegetéseimet megkezdem és ámbár én vajmi keveset értek a gondosan betanult okoskodásokból, látom, hogy a tanítóm teljes sikert ért el.

Egy kis könyv, mely e napokban hagyta el a sajtót, juttatja eszembe ezeket a gyermekkori reminiscenciákat. „Avatóra“ a címe e könyvnek és 52 barmicvah-beszédet tartalmaz, melyeket Lukács Gyula kartársunk dolgozott át Ehrentheil dr. régismert német könyve után, tette ezt pedig oly szép magyarsággal és a magyar viszonyok teljes szemmeltartásával, hogy ezt a könyvet csak a legmelegebben ajánlhatjuk kartársaink figyelmébe. A könyv izlésesen, finom papirossal és szép tiszta nyomással jelent meg és így külseje is méltó a belső szép tartalmához. A könyv teljes címe: *Avatóra*. Ötvenkét barmicvah-beszéd. Dr. Ehrentheil után Lukács Gyula, polg. isk. tanár. Kiadja Schwarz Ignác könyvkereskedése, Budapest, VII., Király-utca 8. 1905.

A sziv képzése. Minden tanító tudja, hogy az iskolának, különösen az elemi iskolának nem a tanítás a főfeladata, hanem a nevelés, a kedély és a sziv képzése. A kedélyképzés legfontosabb segédeszköze az ének és a játék. Ebben a tekintetben a magyar iskola meg is teszi kötelességét. Másik szintén igen fontos eszköz a természet megismertetése és szeretete. Sajnos, ezen irányban hazánkban még igen sok a tenni-való. Népünk nem szereti a természetet, azoknak szépségeiben gyönyörködni nem tud és a természet leggyönyörűbb szépségei mellett közömbösen halad el. Nemrég jelent meg a központi statisztikai hivatal azon jelentése, mely fájdalmasan konstatálja, hogy a magyar ember szinte örömét leli abban, ha egy-egy fát, bokrot megrongálhat.

Igy Budapest VIII. kerületében, melyben tudvalevőleg a szegényebb néposztály lakik túlnyomóan, az ültetett fák majd 90 százalékát rongálták meg szándékosan. Ugyanilyen adatokat közöl az Alföldről is. Az iskolának feladata volna a gyermekekkel a természetet megszerettetni és akkor ilyen vandál pusztítások bizonyára megszűnnének. A sziv képzésére szolgálnak azok az olvasmányok, melyek az emberbaráti szeretet, szájalom, jótékonyosság, családi érzés, hála stb. érzelmeket akarják a gyermekekkel megismertetni és követendő példa gyanánt eléje terjeszteni. A könyv szerzői rendesen megfélekednek azonban az állatok védelméről. Pedig ennek éppenséggel nincs csekélyebb fontossága, mint a többi emberbaráti érzelemnek. Mert amely fiu örömet leli abban, ha a cserebogárnak szárnyait kitepi, a gyík farkát levágja, a madár fészket lerombolja és a tojásokat kiszedi, aki gyönyörködik az agyonkínzott kutya, macska vonításában, abból bajosan lesz később nemesen érző ember.

Az *Orsz. Állatvédő Egyesület* nemes feladatot teljesít tehát, midőn mindent megtesz, hogy úgy a néppel, mint az iskolás gyermekekkel megszerettesse az állatokat és azok kínzását tőle telhetőleg meggátolja. Már néhány év óta egy *Gyermek-naptárt* ad ki, melyben gyönyörű elbeszélések és szép versek által akarja célját elérni. Ez idén először jelent meg a *Gyermek-naptár* az iskolaév kezdetén és így igen alkalmas olvasmány tanulók részére. Az Orsz. Állatvédő Egyesület természetesen a *Gyermek-naptár* kiadásával nem akar nyereszkedni és azért a legminimális árban, 10 fillérért adja el a gyermekeknek. Még ebből is 2 fillért juttat az Eötvös-alapnak, hogy ezáltal még jobban megnyerje a magyar tanítóságot a jó ügynek. Melegen ajánljuk a *Gyermek-naptárt* kartársaink figyelmébe. Megrendelhető a pénz előzetes beküldésével az Orsz. Állatvédő Egyesületnél, IX., Ernő-utca 11—13.

R.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Az egri izr. iskola 50 éves jubileuma. Mi, zsidók, elismerjük és sohasem is tagadtuk, hogy sok a fogyatkozásunk. Hisz elvégre a zsidó-ember is csak ember. És melyik ember az, ki azzal dicsekedhetnék, hogy ő tökéletes? ! . . És mégis nagy hibái mellett vannak a zsidónak olyan erényei, melyeket nem találunk más felekezetbelieknél. Nem lehet céloom itt a speciális zsidó erények felsorolása, egyre azonban rá akarok mutatni és ez az, hogy a tudás iránti érzése jobban ki van fejlődve, mint bármely más vallásué. Már őseink azt tartották **ותלמוד תורה כנגד כלם** a Tóra tanulmányozása fölér mindennel. . . Innen van az, hogy ha egy községben két-három zsidó letelepedett, első és főgondjuk az volt, hogy gyermekeik kellő oktatásban részesüljenek. Így volt ez a legrégibb időtől napjainkig. 1840. évi december hónapban Schwarcz István sályi (Borsodm.) „zsidó“ kérvényt nyújt be Pyrker János László egri érsekhez az iránt, hogy Egerben letelepedhessék. Ezt megengedik neki. Csakhamar akad Schwarczznak több követője, akiket azonban csak úgy akar a város befogadni, ha „25 pengő forintokat“ egyszerre lefizetnek. A zsidók ez ellen felfolyamodással élnek, mert úgy mondják „ilyetén cautiót sem Kassa, sem Debrecen, sem más több Nemes városok a zsidótól nem követelnek,“ de a városi tanács nem enged. Ez a végzés azonban nem riasztja el a zsidókat, lefizetik a „cautiót“ és itt maradnak. Már 1843. évben akadunk annak nyomára, hogy Egerben a zsidók — ha nem is nyilvános rendes — de iskolát tartanak fenn. 1855. febr. 16. nevezetes dátum iskolánk történetében. Schwarcz István — az első itt letelepedett zsidó — már mint hitközségi elnök szerepel. És fenti napon indítványt terjeszt az előljáróság elé egy „rendszeres“ iskola felállítása iránt. Az indítványt nagy lelkesedéssel elfogadják és már 1855. május 1 én meg is nyitják nagy ünnepségek között az iskolát. A tanítás nyelve természetesen német. De azért iskolánk nemcsak a zsidó vallásnak, a zsidó tudománynak erős vára, hanem hazafias magyar szellem uralkodik az iskolában. Emiatt — mint az elsárgult irás mutatja — gyakran támadt összeütközés a felsőbb hatóságokkal. Sőt — horribile dictu — azt is látjuk, hogy a német nyelv mindinkább kiszorul, hogy tért engedjen a magyarnak. Haas Mihály dr. főigazgató egy iskolalátogatása alkalmával *Lakner* Mór tanítót (ki most is itt lakik Egerben és már két éve jól megérdemelt nyugdíját élvezi) megdorgálja: „wozu brauchen Sie diese „Kuchelsprache.“ Sie sind ja Kaufleute, pflegen Sie die deutsche Sprache.“ De a

derék tanító nem hágyja magát hazafias működésében zavartatni — és bizony derekasan és lelkesen tanítja a „Kuchelsprache“-t. Hire is terjed messze földön az egri iskolának, mert több község — zsidó község — fordul az egri „hittestvérekhez“ utbaigazításért az iskola-megnyitás dolgában. Még Nagyvárad (akkor bizony nagyon messze esett Egertől) is egri zsidókhoz fordul iskolaügyben tanácsért. Azonban fájdalom, iskolánknak nemcsak a dicsőségből, de a bajból is jutott elég. . . Nem egyszer fenyegette a megsemmisülés veszélye. 1877-ben hitközségünk ketté szakad. Ez a szakadás már-már feloszlással fenyegeti iskolánkat, midőn dr. *Schönberger* vezetése alatt, ki kezdettől fogva az iskola felügyelője volt, néhány lelkes hitközségi tag elhatározza, hogy az iskolát bármily áldozatok árán is fentartja. És úgy is történt. De alig tűnik el ez a fekete felhő iskolánk egéről, midőn újabb és újabb vészfelhők tornyosulnak egén. Ilyenek a közös, majd az állami iskolák felállítása, az 1878-iki áprilisi árviz stb. Hálásan kell itt egyesületünkről megemlékezni, mely az árviz alkalmával hathatósan támogatta iskolánkat és tanítóit. Fájdalom, erre nézve írásbeli adatokat nem találtam ugyan, de akkor itt jártam a képzőintézetet, 19—20 éves fiatal ember voltam, és erre élénken emlékszem.*)

De most veszem csak észre, hogy nekem a jubileumi ünnepségről kell írnom és én iskolánk történetét ismertetem. Sietek hát tárgyamra áttérni. Mikor dr. *Setét* Sándor — iskolánk mostani buzgó elnöke — az 1904. tanévben az első iskolaszéki gyűlést megnyitotta, örömmel adta tudtára az iskolaszéki tagoknak, hogy iskolánk nevezetes évfordulóhoz ért. Elérte 50 éves fennállását. Az iskolaszék elnökének indítványára nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy ezt az évfordulót megünnepli. Megbízták *Kertész* Ignác igazgatótanítót, hogy írja meg az iskola 50 éves történetét. Az iskolaszék — a tanítók bevonásával — egy rendező-bizottságot küldött ki. A bizottság egy nagyobb szabású ünnepi programot dolgozott ki és az ünnepélyt április hóra tervezte. Azonban közbejött akadály miatt június hó 18-ára kellett az ünnepélyt halasztani. Széles körben érdeklődtek jubileumunk iránt és az kétségtelenül fényesen sikerült is volna. Már minden előkészület megvolt, midőn az utolsó pillanatban József főherceg halála miatt el kellett ismét, most már másodszor halasztani az ünnepélyt. Így történt azután, hogy most, f. é. október 29-én csak szerény keretben, ugyyszólván „magunk között“ ünnepeltünk. Az ünnep első része a templomban folyt le. Az ünnepi zsoltárok eléneklése után dr. *Schweiger* Lázár rabbi lendületes szónoklatban emlékezett meg a nap jelentőségéről. Innen az iskola disztermébe vonult az ünneplő közönség, kinek soraiban láttuk: *Jankovics* Dezső Eger város polgármesterét, *Hanák* Gyula városi főjegyzőt, dr. *Tergina* Gyula kir. tanfelügyelőt, *Babocsay* Sándor áll. isk. gond. elnököt és az összes iskolák és kulturintézetek képviselőit. *Kanitz* Dezső alelnök (*Pressler* Ferenc hitközségi elnök anyja halála miatt távol maradt) megnyitván a diszkozgyűlést, felkérte dr. *Setét* Sándor iskolaszéki elnököt az ünnepi beszéd megtartására. dr. *Setét* Sándor eszmékben gazdag, tartalmas és nagy szónoki hévvel elmondott beszédét zajos éljenzéssel és tapssal honorálta a diszes közönség. Különösen azt a passzust, melyben az egri zsidó iskola hazafias szellemét emeli ki abban az időben, mikor azért még büntetés és börtön járt. Dr. *Tergina* Gyula kir. tanfelügyelő szólott ezután a jelenlegi tanítókhöz. Nagy elismeréssel nyilatkozott működésükről és készséggel ígérte támogatását. *Lázár* Bertalan a volt tanítványok nevében gyönyörű ódában hálálkodott a tanítóknak. *Kertész* Ignác igazgató az iskola történetét ismertette. A sikerült ünnepség a Hymnus eléneklésével záródott. Nem volna referádám hűséges, ha meg nem emlékezném arról a meleg ovációról, melyben *Lakner* Mórt részesítették, aki hosszú évek során át volt az egri iskola tanítója. Az ünnep alkalmából természetesen számtalan sürgöny és üdvözlő-levél érkezett iskolánkhöz. Egyesületünk elnöksége még június hóban küldött tartalmas és meleg hangú üdvözlőt. Többek között közlöm itt *Halász* Ferenc miniszteri tanácsos üdvözlő levelét: „Tekintetes Hitközség! Becses meghívását iskolájuk 50 éves fennállása alkalmából rendezendő ünnepre köszönettel vettem. Mindig kegyeletes érzésekkel gondolok arra a helyre, ahol egykor mint tanfelügyelő működtem s már a múltban is örömmel szemléltem ezen iskolának hazafias irányu áldásos működését, annál kellemesebben érint a Tekintetes Hitközség szives megemlékezése. Őszinte sajnálatomra halaszthatatlan teendőm miatt részt nem vehetvén az ünnepen, engedje meg

*) Az itt felsorolt, iskolánkat érdeklő adatokat *Kertész* Ignác, iskolánk igazgatójának alkalomra írt művéből — Az egri izr. iskola története 1855—1905. — vettem át.

a Tekintetes Hitközség, hogy ez uton adhassak kifejezést legjobb szerencsekivánataimnak, az iskolának — multjához hiven — hazafias működésére istennek bő áldását kérve, hazafias tisztelettel Halász Ferenc miniszteri tanácsos.“

Eger, 1905. november 7.

Halász Samu.

Uj Iskola. E címmel november elsején új pedagógiai folyóirat jelent meg, mint a sopronmegyei általános tanító-egyesület hivatalos közlönye. Az új lap szerkesztője *Biró Samu*, a soproni izr. iskola igazgatója, nagyválasztmányunk érdemes tagja. A lap első száma igen élénk, változatos tartalmából a következő cikkeket említjük fel: *Beköszöntő. Lenni vagy nem lenni. Fontos közigazgatási bizottsági határozat. Tanítóiak Otthona Sopronban.* stb.

Apcz. A hevesmegyei Apcz község zsidó hitközsége ritka áldozatkészséggel október hó folyamán új hatosztályu iskolát állított. Az iskola bérelt helyiségben november elején meg is nyílt és a derék hitközség minden szükségessel felszerelte. Egyelőre 34 tanuló iratkozott be. A hitközség új iskolájának tanítójává tagtársunkat, *Mannheim Sámuel* velt dédesi tanítót választotta meg, ki a tanítást már meg is kezdte.

Gyászhir. Érdemes tagtársunkat, *Vitt József* sárospataki igazgató-tanítót gyász érte. Anyósa, özv. *Schwarcz Mór*né szül. Bernát Ilona november hó 10-én elhunyt. A megboldogult úrnőt, ki magas kort ért el, nagyszámu családja gyászolja.

Nagyszombat. A helybeli izr. iskola tanítótestületének egyik érdemdus tagja, *Ehrenthal Mór* f. é. november hó 1-én, sokévi áldásos és fényes sikerekkel bővelkedő tanítói működésétől elvált és a magánéletbe vonult vissza. Az intézetet, melynek bár nem formaliter igazgatója, de tényleg vezére, mondhatni lelke volt, távozásával alig pótolható veszteség éri. Főleg az ő soha nem lankadó, a magyar kultúra iránti szent lelkesedéstől és a tanítói hivatás magasztosságától áthatott működésének köszönheti a nagyszombati izr. iskola jelenlegi magas színvonalát, amelyről hivatott tanügyi szakfértaik több ízben rendkívüli elismeréssel nyilatkoztak. De legközelebből és legfájdalmasabban kartársait érinti *Ehrenthal Mór*nak körükből való elválása. Igaz szeretetünket és nagyrabecsülésünket kiváltképpen az vitta ki iránta, hogy benne a kartársi érzés, a tanítói öntudat és szolidaritás megtestesülését láttuk. Hogy a zsidó tanítóság az itteni társadalomban az őt megillető pozíciót elfoglalja — ami tudvalevőleg hazánkban nem mindenütt észlelhető — ez első sorban *Ehrenthal Mór* önérzetes, higgadt fellépésének, szeretetreméltó egyéniségének köszönhető. Nagy tehetsége, egyéniségének varázsa, higgadtsága és szervezőképessége oly kiváltságos állást teremtettek neki, úgy a hitközségben, mint a nagyszombati társadalomban, hogy szavának majdnem mindenütt nyomatékos, sőt sok esetben döntő súlya volt. Bucsuja alkalmával a közszeretet és tisztelet *Ehrenthal Mór* irányában megható módon nyilatkozott. Mozgalom indult meg, hogy az izr. hitközség nagyszabásu bucsuzó-ünnepély keretében juttassa kifejezésre elismerését és háláját iskolája ujjászervezőjének, kinek sokesztendői céltudatos munkálkodása fényt derített az intézetre. Szívből kívánjuk bucsuzó kartársunknak, hogy jelenlegi tevékenységi körében is siker és elismerés koronázza fáradozásait. Szeretetünk és tiszteletünk tovább kíséri őt új pályáján.

Reichenthal Adolf igazgató-tanító.

Felolvasások. Választmányunk érdemes tagja, *Mandl Bernát*, a pesti izr. hitközség polgári fiúiskolájának tanára november hó 25-én a Magyar Zsidó Ifjak Egyesületében „A Pesti Egyetem Első Zsidó Orvos-Doktora“ címmel érdekes felolvasást tartott. A nagyszámu közönség tetszéssel fogadta a tanulságos és szép felolvasást. Lapunk munkatársa, *Csukási Ilona*, székesfővárosi polg. isk. tanár, dec. hó 9-én a Magyar Tanítók Otthonában felolvasást tart a művészeti oktatásról.

Kitüntetett tanító. Zemplén vármegye közművelődési egyesülete *Szabó Jakab* sátoraljaujhelyi kartársunkat a népnevelés és magyarosítás terén szerzett érdemeiért 100 korona jutalommal tüntette ki. A jutalmat *Székely Elek*, a város polgármestere nagy ünnepség keretében, szép beszéd kíséretében adta át az ünnepeltnek, mely alkalommal a hitközség és keresk. társulat részéről is, hol tagtársunk a tanonciskola vezetője, nagy ovációkban részesült.

Fizetésjavítás. A kaposvári hitközség képviselő-testülete szép jelét adta tanítói iránt érzett jóakarátának és megbecsülésének. Ugyanis f. hó 16-án *Kemény* Samu hitközségi elnök úr elnöklete mellett tartott gyűlésen, a nagy drágaságra való tekintettel, iskolája négy férfitanítójának évi fizetését 200—200 koronával, a két nőtanítóét pedig 100—100 koronával emelte fel. Fogadja a nemesszívű képviselő-testület eme példátnyújtó határozatáért ez úton is a tanító-testület hálás köszönetét.

Érsekujvár. Az áldozatkészségnek és az iskola iránti szeretetnek nemes példáját adta *Singer* Lipót érsekujvári lakos, ki az elmúlt nagy ünnepek alkalmával 150 K. t adott az ottani neolog hitközség elemi iskolájának iskolai felszerelésekre. -- Ez alkalommal megemlíjük, hogy a hitközség saját elhatározásából 200 K -val emelte *Róth* Jenő ottani kartársunk fizetését.

Évi segély. Az Orsz. Magy. Izr. Közalap vezetősége a szepesváraljai és vasvári hitközségeknek felekezeti iskolájuk fenntartására egyenkint évi 200 korona segélyt szavazott meg és utalványozott ki.

VEGYESEK.

Figyelmeztetés! Egyesületünk tisztelt tagjait arra kérjük, hogy az esedékes tagsági díjakat a f. év végéig annál biztosabban beküldeni sziveskedjenek, minthogy ellenkező esetben kénytelenek volnánk nevüket a január havában kiadandó névsorból mellőzni.

Ismételten megjegyezzük, hogy mindazon esetben, midőn a befizetés cheque-lap által, de minden külön írásbeli megjegyzés nélkül történik, pénztárosunk a befizetett összeget tagdíjnak fogja elkönyvelni. Ha a befizetés azonban más célra, vagy különböző címen történt, úgy kérjük, sziveskedjenek ezt a cheque-lapnak arra szánt helyére ráírni és ekkor egyuttal a cheque-lapra a postaszabályok értelmében egy 5 filléres bélyeget ragasztani.

A december 31-ig befolyó tagdíjakat még mint folyó évi tagdíjakat fogjuk nyugtázni, ami 1905. évre szóló tagdíj pedig ezen túl érkezik, azt mint hátralékot fogjuk kimutatni, mivel a pénztárkönyvet december 31-én lezárjuk.

Az elnökség.

Felhívás hazánk zsidó tanítóóságához! Jajkiáltás hangzik felénk, mely sziveinket megremegteti, lelkünket iszonyattal tölti el. Orosz hitfeleinket hallatlan kegyetlenséggel öldöklük; gyermekek, nők, aggok holttesteit ezrével fekszenek az utcákon, tizezrek pedig sebesülten, minden ápolás, minden orvosi segély nélkül kinlódnak a kórházakban, vagy a szabad ég alatt. Családok ezrei vesztették el fejüket, fenntartójukat, lettek földönfutókká. A barbár csöcselék példátlan kegyetlenséggel, mint a fékevesztett elem rombolt és rabolt, gyujtogatott és ölt. Nincs ház, hol halott ne volna, hol a hátramaradottak lelki fájdalmát ne gyarapítaná a teljes elszegényedés, a zord tél küszöbén fenyegető inség réme. Ha Európa keresztény társadalmi némák maradtak e példátlan gazságok, e hallatlan kegyetlenségek hírére, a zsidó társadalom kötelessége, hogy legalább az éhínséggel küzködő árvák és özvegyek, vagyonuktól megfosztott, földönfutókká lett hitfeleink inségén segítsen, hacsak pillanatra is, hogy legalább azokat a sebeket gyógyítsa, amelyeket gyógyítani lehet. A magyarországi zsidóság már hozzáfogott e kötelességének teljesítéséhez. Budapesten egy bizottság alakult, mely gyűjtésre szólította fel a hitsorsosokat. Mit tehetünk mi, szegény zsidó tanítók? Gyűjtsünk iskoláinkban! Beszéljünk tanulóinknak az ő nyelvükön, szólítsuk fel őket, hogy filléreiket áldozzák e szent célra. Isten előtt bizonyára ép oly kedvesek lesznek e fillérek, mint a nagyok, a gazdagok ezresei. Egyesületünk elnöksége ez úton kéri fel tagtársainkat, hogy e célra iskoláikban minél előbb rendezzenek gyűjtést. A gyűjtött pénzt pedig küldjék be az egyesület címére, az elnökség erről nyilvánosan lapunkban fog beszámolni és a pénzeket rendeltetési helyére juttatja. Eddig e célra a következő adományok érkeztek: Az egyesület adománya 100 korona, a pesti izr. hitk. fiiskola gyűjtése 180 korona 29 fillér, a nyiregyházi iskola gyűjtése 14 korona 30 fillér.

A lovag Wechselmann Ignác nyugdíjintézmény. Hivatalos helyről vett információ alapján értesítjük tagtársainkat, hogy a lovag Wechselmann Ignác nyugdíjintézményre az idén ismét nem irnak ki pályázatot. Az intézmény kuratoriuma: a pesti izr. hitközség előjárósága a jelen viszonyok számbavételével a fenálló ügyrendet meg akarja változtatni és csak a változott ügyrendnek a miniszterium által való elfogadása után fog új pályázatot kiírni, ami előreláthatólag csak 1906. ősszel fog megtörténni.

Tagdíj alól való felmentés. Alapszabályaink 5. §-ának harmadik bekezdése így szól: „*Ki negyven éven át volt az egyesület rendes tagja, az évi rendes tagsági díj alól felmenthető.*“ Egyesületünk ez évben tölti be fennállásának 40. évét. Egyesületünk elnöksége tehát azon t. tagtársainkat, kik az egyesület keletkezésekor léptek be és azóta megszakítás nélkül maradtak a tagsági kötelekben, ezúton figyelmezteti alapszabályaink e rendelkezésére és felszólítja azokat, kik a jövő 1906. évben ez alapszabálynyújtotta kedvezménnyel élni kívánnak, hogy forduljanak ebbeli kérésükkel a központi választmányhoz.

Lapunk dicsérete. Múlt számunkban fejeztük be *Dőri S. Zsigmond* munkatársunknak egy nagyobb tanulmányát a kísérleti pedagógia- és didaktikáról, mely széles körökben méltó feltűnést keltett. *Dőri* a hazánkban mindinkább fellendülő gyermektanulmányozás egyik legbuzgóbb munkása, kinek tanulmányai és vizsgálatai méltán állíthatók a német pedagógusok és tudósok enémű munkái mellé. Neve és hite ma már e körökben ismeretes.

A gyermektanulmányi bizottságnak Teleki Sándor gr. elnöklete alatt tartott legutóbbi ülésén is *Nagy László*, tanítóképző-igazgató, a bizottság ügyvezető alelnöke, az elmúlt év gyermektanulmányi mozgalmairól számolván be, annak keretében behatóan ismertette *Dőri* ezirányu értékes tevékenységét, aki csak az elmúlt évben is három becses és önálló munkával gazdagította a pedagógia ezen új ágát. Örömmel számolunk be ezen tényről, mert e dolgozatok két legértékesebbje (*A tanulás technikája; Kísérleti pedagógia és didaktika*) lapunkban jelent meg, melynek magas színvonalát *Nagy László* szintén kiemelte jelentésében. Hasonló elismerésben részesült *Dőri*, de lapunk is, a „*Közegészségügyi Társaság*“ utolsó ülésén, melyen *Ranschburg Pál* dr., a jeles tudós, a kísérleti lélektan és a pedagógiai patológia neves mestere, „*Hogyan tanuljunk*“ címen nagy és előkelő közönség jelenlétében érdekes előadást tartott; ez előadásában lapunkról és különösen *Dőri* munkásságáról több ízben nagy dicsérettel emlékezett meg. Legelső szaklapjaink is igen elismerőleg bírálják és ismertetik *Dőri* műveit, aki pedig ilyirányú munkásságának csak az elején tart és kitől így még sokat várhatunk. Itt említjük fel, hogy december hó folyamán „*Az iskolába lépő (6—7 éves) gyermek fizikuma*“ címen a Magyar Tanítók Otthonában tart előadást és a „*A gyermeki hazugságok lélektana*“ címen pedig lapunk jövő évi kötete számára ír egy igen érdekesnek ígérkező tanulmányt.

Az Országos Izraelita Tanítóképző Volt Iskolatársainak Egyesülete (VII., Dembinsky-utca 31., III. 23.) következő felhívást küldte szét: „Mélyen t. Kartárs úr! Egyesületünk, mely célul tűzte ki magának az izr. tanítóképző szükségben élő növendékeit tőle telhetőleg segíyezni, a segíyezésnek egy olyan állapotát óhajtja megteremteni, mely maga után vonja nemcsak a tanulásban akadályozó nyomoruság megszüntetését, hanem a magyar zsidó tanügy hatalmas fellendülését is. *És ezen állapot egy izr. tanítóképzői internátus megteremtésével érhető el.* Egyesületünk alig egy évi fennállása után egy szerény kis internátust rendezett be 6 tanítóképzői növendék számára. E helyeket tanítók gyermekeivel töltöttük be. Ez szerény kezdet bár, de azon reményt kelti bennünk mégis, hogy szilárd alapját képezheti egy olyan internátusnak, melyben hajlékot és gondtalan életet talál az anya-intézet minden rászoruló növendéke. T. Kartárs úr! Nemde, örömet érez minden magyar zsidó tanítói szív, mely végig szenvedte a tanulási idő alatt a súlyos élet minden fázisát, annak az elképzelésére, hogy a jövő Izrael tanuló ifjusága tanulmányaikra nyugodt, tiszta lakásban, egészséges élelemmel ellátva, alaposan készülhet?! Ennek a célnak az elérésére egyesültünk mi és ennek megvalósítására hívjuk föl szeretettel t. Kartárs úr ismert buzgalmát. Gyűjtsön pártoló- és alapító tagokat egyesületünknek, de fogadjon szívesen minden adományt e célra, mert ugyis szándékozunk országos gyűjtést rendezni, és juttassa el hozzánk. Mi mindent köszönettel

nyugtázunk. E célra rendezett gyermekelőadásokkal és az ottani jótékony egyleteknek akcióinkba való bevonásával rendkívül nagy szolgálatot tehetne t. Kartárs úr az internatus ügyének. T. Kartárs úr! Nincs altruistikusabb dolog, mint a jövő nemzedék jóvoltáért dolgozni. Ez méltó a tanítóhoz. Fogjunk össze, hogy ezen intézményt megteremtsük. Az a zsidó tanítói generáció, melynek égisze alatt ez létrejön, hervadhatatlan érdemet szerez magának, a magyar haza és zsidóság körül! Kartársi üdvözlettel dr. *Bánóczy* József díszelnök, *Csajági* Béla elnök, *Kemény* Simon alelnök, *Altai* Rezső alelnök, *Rózsa* Ede internatusi gondnok, *Rózsa* Ignác titkár, *Benedek* Ábrahám jegyző, *Erős* Jenő pénztáros, *Rózsa* Károly gazda, *Róna* Jakab ellenőr, *Szántó* Sámuel ellenőr. Pénzküldemények *Erős* Jenő pénztárhoz (VII, Dobutca elemi iskola) címzendők. A felhívást dr. *Fischer* Gyula és dr. *Hevesi* Simon pesti rabbik a következő ajánló sorokkal látták el: „Hitfelekezetünk vezérférfiaihoz! Az országos izr. tanítóképző-intézet egykori növendékeinek egylete, mint „Volt Iskolatársak Egyesülete“ nemes célt tűzött ki maga elé, mikor elhatározta, hogy az izr. tanítóképző-intézet növendékei számára internatust létesít és ennek megvalósítása érdekében önzellen és fáradságtól vissza nem riadó munkálkodásra vállalkozik. Ezzel a kezdeményezéssel a nevezett egyesület nagy szolgálatot tesz felekezeti tanügyünknek, mert inségtől meg nem viselt, egészséges nemzedéket fog nevelni a tanügy szolgálatára; olyan nemzedéket, mely a tanulmányi évek idejét ismeretei és tudása mélyítésének szentelheti, mert nem kénytelen azt a nyomoruság kenyerének megszerzésére fordítani vagy szükölködéstől megbénítva, tétlenségben elfecsérelni; — és oly nemzedéket, mely már eleve a természetes hála és szeretet kapcsával fog hitfelekezetéhez fűződni. Ezen szempontoknál fogva felekezetünk országos érdekét ismerjük föl ebben a vállalkozásban és fölhívjuk hittestvéreinket, de különösen hazánk izraelita hitközségeinek vezérférfiait, lelkészeit és előjáróit, hogy ezt az ügyet szívének melegével, buzdító szavuk erejével, befolyásuk súlyával és áldozatkészségükkel támogassák, hogy a szándék valóra váljon és ez a szükséges intézmény, amint az állami és egyéb felekezeti tanítóképző-intézeteknél meg van, mert meg kell lennie, a mi felekezetünk eme nagyfontosságú tanintézeténél se hiányozzék, hanem meglegyen, mert szükséges és mert nélküle maga az iskola csonka és kiépítetlen intézmény marad. Ahol vannak a felekezet ügyét szívéükön viselő férfiak, hisszük, hogy meg fogják hallani és megértik szavunkat.“

Oratorium-előadás. Az Orsz. Izr. Tanítóképző Intézet tanári kara, karöltve ezen intézet Volt Iskolatársainak Egyesületével elhatározták, hogy egy nagyobb szabású s művészileg magas színvonalon álló jótékony célú hangversenyt rendeznek. Ezzel kettős célt kívánnak elérni. Az izr. tanítóképző, mely ma holnap éri el fennállásának ötvenedik évét, mindenkor derekasan töltötte be hivatását, teljes erővel teljesítette hazafias, valamint felekezeti misszióját és mégis hitfeleink ezen intézet iránt közömbösek, úgy, hogy mindaddig nem volt képes növendékei nélkülözéseit megszüntetni. A rendezendő hangversenytől várják azt az eredményt, hogy sikerül a Volt Iskolatársak Egyesülete által létesített internatust kibővíteni és fejleszteni. A második cél művészi. Tudvalevő, hogy az oratoriumokat, mely a vallásos-erkölcsös érzelmeket a legnemesebb zeneélvezet útján kelti a hallgatóságban, nálunk nem művelik eléggé és így remélhető, hogy egy ilyen magas színvonalú oratoriumnak megfelelő zenei eszközökkel való előadása elsőrangú művészi eseményszámba megy. Az előzetes munkákat egy nagy rendező bizottság intézi, melynek tagjai a fővárosi zsidó társadalom színe-javából valók. A felhívást dr. *Verédy* Károly, *Schweiger* Márton, dr. *Bánóczy* József, *Csajági* Béla és *Major* J. Gyula irták alá. A hangverseny a fővárosi Vigadó nagy termében lesz január hóban, előadásra kerül pedig: *Hiller*: „Jeruzsálem pusztulása“ című oratoriuma. Az előadásról annak idején még bővebben meg fogunk emlékezni.

Magyar Zsidó Könyvtár. Érdekes és minden tekintetben nagy jövő elébe néző vállalatot indít meg e hó folyamán ezen cím alatt a vállalkozó szellemű *Schlesinger* József könyvkiadó cég, *Patai* József fiatal költő szerkesztésében, akinél hivatottabb és lelkesebb embert erre aligha talált volna. Manapság, midőn a zsidó önérték felszítása elsőrendű feladata a zsidóság vezetőinek, első sorban a zsidó tanítóság üdvözölheti ezen vállalkozást a legnagyobb rokonszenvvel, mert olyan könyvek sorozata indul meg e vállalatban, melyek a magyar zsidó ifjúságot fel fogják villanyozni és zsidó lelkesedésüket fel fogják szítani, hazafiasságukat tradícióinkhoz

híven a legnemesebb irányba terelvén az eszmények szolgálatára. Az első kettős füzet „Chanuka“ cím alatt jelenik meg és Dr. *Hevesi Simon*, az aranyzáju lelkipásztor, Dr. *Weiszbürg Gyula* a tudós hitközségi titkár állanak az írói gárda élén, akik e füzetet sikerültebbnél sikerültebb közleményekkel gazdagították. Vers és próza gazdag változatosságban szórakoztat a Chanuka füzetben, *Dr. Kiss Arnold*, *Dr. Feleki Sándor*, *Roboz Andor*, *Révész Béla*, *Gergely Győző*, *Hajdu Miklós* tollából, sőt chanukai szindarab is van benne „*Zsidó kurucok*“ címmel, amit az ifjuság Chanukakor elő is adhat, amint azt nagy sikerrel előadták a pesti izr. árvaház növendékei.

Ez első füzethez csatlakoznak *Szabolcsi Miksa*, a tudós szerkesztő „*Gyöngyszemek a talmudból*“ című elmés tallózásai, *Patai* zsidó antológiája, „*Zangwill*“ zsidó novellái és *Révész Béla* elbeszélései.

A füzetek tetszetős külsővel, igen olcsón jelennek majd meg; egy-egy füzet ára 30 fillér, egy kettős füzeté 60 fillér lesz, úgy hogy már olcsóságuknál fogva is mindenki megszerezheti őket. Az első füzetek már december elején jelennek meg és mindenütt kaphatók lesznek.

Gerő Attila.

Nagy örömmel olvastuk ez új vállalat prospektusát, mely méltán keltheti fel a zsidó tanítóság meleg érdeklődését. A vállalat szelleme és célja, szerkesztője, az illusztris munkatársak névsora biztosít bennünket, hogy érdemes vállalatról van szó, melyet támogatni minden zsidó tanítónak kötelessége. Az első füzeteket megjelenésük után lapunk jövő számában fogjuk ismertetni.

Patai József költeményei. Az egész magyar zsidóság ösmeri már *Patai József*, a fiatal poéta nevét. Főlösképpen tehát a bemutató. Az *Egyenlőség* hasábjairól hétről-hétre csengtek-bongtak *Patai József* versei mindenki felé, akinek érző szive és nemesebb benyomásokra hajló lelke van. *Patai József* ma már egyike a magyar poétagárda elsőinek, noha előrejutását megnehezítette az a körülmény, hogy az ösvény, melyen haladt, töretlen volt még. De *Patai József* mégis elől jár ma. A vallás legtisztább áhítatótól átnemesült, hol elborongó, hol ujjongó költemények mestere ő. Senki *Patai József* előtt annyira egyé válni a zsidóság lelkével nem tudott, mint ő, hogy elzengje a zsidó lélek buját-baját, vagy örömét. Senki *Patai József* előtt oly mélyen be nem hatolt a multak zsidó poétáinak szellemébe, mint ő, midőn a leg-tökéletesebb formában, zengő magyar nyelvre fordította őket. Ezt tudva bizta meg az ország első hitközsége, a budapesti, *Patai Józsefet* azzal, hogy írja meg amaz ünnepi zsoltárokat, melyek a hívők lelkét ringató ütemekben emeljék a magasságos ég felé. S ezt tudva, határozta el az *Egyenlőség* kiadóhivatala, hogy a magyar zsidóságot megörvendeztetni azzal, hogy a kiváló poéta költeményeit méltó keretben nyújtja át minden iránta érdeklődőnek. S ez érdeklődők száma bizonylyan igen nagy. Az *Egyenlőség* kiadóhivatala tehát a kedvelt költő zsidótartalmu verseiből és műfordításai-ból sajtó alá rendez egy kötetnyit, még e gyöngyöknek is legjavát válogatva össze. A verskötet címe *Babylon Vizein* lesz és tartalmazni fogja nagyrészt *Patai József* legujabb verseit, melyek eddig, még nem jelentek meg sehol, nevezetesen: 1. az egyes ünnepekre vonatkozó lyrai verseket és 2. szavalásra alkalmas költeményeket, 3. vallásos énekeket, 4. poetikus liturgiaí részleteket, 5. műfordításokat a héber klasz-szikusokból, 6. vegyes zsidó szellemű lyrai verseket, 7. zsoltárokat és 8. dalokat. A mű, melynek összeállításánál a költőt az az intenció vezette, hogy a zsidó érzés, zsidó szellem és zsidó öntudat ébresztésére és emelésére kiválóan alkalmas legyen, impozáns mezben, a legizlésesebb tipografiai alakban, művészi képekkel *illusztrálva*, pompázó *diszkötésben* kerül a publikum kezébe, úgy, hogy tartalmával és külsejével egyaránt megfelelhessen hivatásának és rendeltetésének, hogy mint *diszkönyv* foglalhasson helyet minden zsidó család asztalán, minden zsidó iskola könyvtárában. Az ajándéokra igen alkalmas díszkötésű könyv ára 4 korona, iskoláknak 3 korona. Előfizetni az *Egyenlőség* kiadóhivatalában lehet: V., Váci-körút 18. sz.

Megjelent הלכות תפלין. A תפלין szabályai bar-mieva fiúk részére és általános használatra összeállította *Klein Mór József* simontornyai tanító. Ára 30 fillér. A füzetecske egyszerű, világos nyelven közli és magyarázza mindazon vallási szabványokat, melyek a tefilin használatára vonatkoznak. Az ügyes munkácskát tagtársaink figyelmébe ajánljuk. A füzet a szerzőnél rendelhető meg, ki 10 példány megrendelésénél 15% árengedményt ad, a pénz előleges beküldésekor pedig bérmentve küldi a megrendelt példányokat.

Hymen. Nagy választmányunk érdemes tagjának, *Mendl* József párkányi igazgatónak Margit leányát november hó 12-én vezette oltárhoz *Kollár* László csepregi gyáros. — Egyesületünk tiszteletbeli tagjának, *Singer* Izrael sátoraljaujhelyi hittanárnak Rózsa leánya november hó 26-án esküdött örök hűséget *Kohn* Dezső urnak Tarcalról. — Gratulálunk a fiatal pároknak és örömszülőknek!

Egyesületünk titkári hivatala. Értesítjük tagtársainkat, hogy egyesületünk titkári hivatala július hó 1-je óta a pesti izr. hitközség fiúiskolájának épületében, VII., Wesselényi-utca 44. szám alatt van, hol tagtársaink a hivatalos időben, naponta 6—7 óráig, egyesületi ügyekben készségesen kaphatnak felvilágosítást.

Megjelent új kiadásban *A zsidók története.* A biblia befejezésétől a mai korig. Különös tekintettel a magyar zsidók történetére. A középiskolák felső osztályai és a tanítóképzők számára. Irodalmi szemelvényekkel Dr. Kayserling M. könyve nyomán írták *Csukási* Fülöp és *Schön* József. II. javított kiadás. Kapható a kiadónál: *Singer* és *Wolfner* könyvkereskedésében, VI., Andrassy út 10. sz. Ára 2 korona 40 fillér. A kitűnő tankönyvet t. tagtársainknak ismételten melegen ajánljuk.

Erzsébet királyné emlékünnepe a Magyar Tanítók Otthona egy kis füzetes irodalmi vállalatot indított meg. Az emlékfüzetet *Tóth* Kálmán (egri) székesfővárosi tanító, a „M. T. O.” főtitkára szerkesztette ügyesen. A füzet célja, hogy: az iskolai Erzsébet-emlékünnepre egyöntetű programot adjon; a tanító munkáját megkönnyítse a füzet által, amelyben a megfelelő gondolatok és vezéreszmék már rendezve vannak. A gyermek kezében is hasznos ez a könyvecske, mert tartalmánál fogva otthon, a családi szentélyben, valóságos kis nemzeti biblia és nagyon alkalmas arra, hogy a gyermekben és a családban nemzeti nagyjaink kultuszát emelje és ébren tartsa. E füzetbe több neves pedagógus és gyermekköltő írt. *A füzetkét több, hasonló irányú emlékfüzet fogja követni*, melynek tiszta jóvedelmét a „Magyar Tanítók Otthona” háza és irodalmi alapja javára fordítják. Örömmel üdvözöljük a vállalat első füzetét, mely amellet, hogy irodalmi becsü, nemes célokat is szolgál. Valóban megérdemli a tanítóság érdeklődését és az iskolás gyermekek között való terjesztést. Az Erzsébet emlékfüzet ára 20 fillér és megrendelhető a „Magyar Tanítók Otthoná”-ban, Budapest, VIII. ker., József körut 8. sz. I. emelet.

„A németke.” E címet Mikszáth Kálmánnak egy remek elbeszélése viseli, melynek éppen most szomorú aktualitása is van: tárgya abból az időből való, mikor Tisza Kálmán kormányzása alatt rendeletet bocsátottak ki a német nyelv tanulására és a véderő-vita javában dühöngött a főváros utcáin. Ez izgalmas idők emlékét eleveníti fel Mikszáth e híres novellája, melyet öt mással egyetemben most tesz közzé a „Magyar Könyvtár” legújabb sorozatának 429. és 430. száma. Ugyancsak Mikszáth neve ékeskedik a sorozat második két számán, mely a „Kisértet Lublón” című gyönyörű kis regényt tartalmazza, a szerző jegyzeteivel és forrásainak ismeretetésével együtt. El lehet hát mondani, hogy a „Magyar Könyvtár” kitűnő auspiciu-mok alatt indítja meg új évfolyamát, mely immár a kilencedik. Ez idő alatt a „M. K.” annyira gyökeret birt verni közönségünkben, mint egyetlen hasonló vállalat sem és szépirodalmi olvasmányai mellett rendkívül sok fontos szolgálatot teljesített kivált a középiskolai oktatásnak. Az új évfolyamban is az eddigi program nyomán fog haladni, most is Radó Antal avatott szerkesztése mellett, ki megalapítása óta vezeti. — A „M. K.” egy-egy száma 30 fillér; az összes eddig megjelent számok jegyzéke minden könyvkereskedésben kapható, vagy a kiadócégnél; Budapest, Andrassy-út 21.

□ **Izr. gyermekkertésznőt** keresek három, öt és hét éves gyermekeimhez, ki magyart, németet és hébert oktat, házi teendőikben segédkezik. Fiatal, szerény és jókedélyű nőt kívánok. Díjazás havi 30 korona és teljes ellátás. *Héber* Adolf Tisza-szentimre.

* **Der Wunderrabbi.** Dráma a hazánk északkeleti részén lakó zsidóság életéből. Írta *Galgóci* Ábrahám galgóci tanító. Kapható a szerzőnél. Bolti ára bérmentve 2 korona. Tanítók 40% engedményt kapnak. Melegen ajánljuk olvasóinknak.

Szerkesztői üzenet.

Dr. Bernstein Béla főrabbi úrnak, Szombathely. Beküldött cikkét az egyetemes hitoktatási tantervről sajnálatunkra nem közölhetjük polemikus tartalmánál fogva. Egyesületünk kötelességszerűen és az Országos Iroda által hivatalosan tudomásul vett bejelentés alapján foglalkozott a hitoktatási tantervjavaslatnál azon célból, hogy munkásságával előbbre vigye e nagyfontosságú kérdés megoldását. Tárgyilagosan, minden személye. momentum kizárásával, a rendelkezésére álló minden eszköz segítségével megvitatta és megbirálta a javaslatot és munkásságának eredményét egy összefoglaló véleményes jelentésben átadta az illetékes köröknek. A jelen körülmények között polemikát indítani e véleményes jelentés felett — pedig Főtisztelendőségnek erősen polemizáló, sőt támadó cikke nyomán bizonyosan hosszú polemia fejlődne — teljesen céltalan volna, az ügynek nem használna, sőt árthatna, mert esetleg személyi momentumokat keverne bele a tárgyilagossá vitába. Főtisztelendőségnek pedig úgymód módjában lesz az Országos Bizottság plénumában állást foglalni. Mi beérjük azzal, hogy a zsidó tanítóság véleményét az illetékes szakkörök előtt tolmácsolhattuk és meg vagyunk győződve, hogy az Országos Bizottság minden tagja okadatott jól átgondolt ellenvetéseinket a tanterv végleges megállapítása előtt fontolóra fogja venni, hiszen Főtisztelendőség is fent jelzett cikkében nem egy ellenvetésünk helyességét elismeri. Sőt több ízben felemlíti, hogy az Országos Bizottság szerkesztő-albizottsága május havában tartott revizionális ülésében számos, már akkor lapunkban közzétett ellenvetésünket elfogadta és foganatosította. Hiszen mi nem akartunk és nem is akarhattunk mást, minthogy munkásságunkkal hozzájáruljunk ahhoz, hogy a tantervjavaslat hibái, melyek a legtárgyilagossabb szemmel nézve is igen lényegesek, kiküszöböltsenek és a véglegesen megállapítandó tanterv a javaslatnál jobb, gyakorlatibb és lehravezetőbb legyen.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermekek- és életbiztosító-intézet Budapest VI. Teréz-körút 40-42. Alapított 1863. évben. Folyó év október havában 1.167,100 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 933,900 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 56 993 K 75 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től szeptember 31-ig bezárólag 12.574.000 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 10 503.700 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított összegek fejében 709.215 K 57 fillért fizettek. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Ajánlható cégek.

Weisz Salamon Budapest, Népszínház-utca 25. Ajánlja nagy raktárát üveg, porcellán és lámpa árukban. Épületüveges. Képrámák nagy választékban.

Müller Testvérek, Budapest. Vegyészeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék gyártmányai a legjobbak.

Weisz Sándor Budapest, Ferenciek-bazára 19. Jutányos áron készít elegáns szabásu uri ruhákat. Angol és francia ruhaszövet raktár.

ELSŐ MAGYAR ACÉLIRÓTOLL-,
TOLLSZÁR- ÉS INDIGÓ MÁSOLÓ PAPIRGYÁR

SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

Gyár: X. Gyömrői-út 61. — Iroda: VI. Dalnok-utca 26.

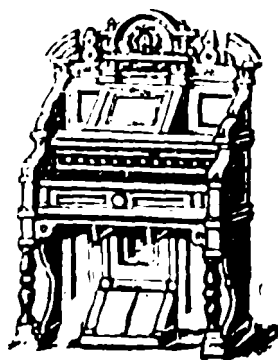
Gyártmányai: Acélirótollak, tollszárak, iratkapcsok rajzszegek; indigo- és színes másolópapirosok, fényérzékeny másolópapirosok pozitív és negatív eljáráshoz, rajzmásolópapirosok, olajlapok, cerosin- és viaszpapirosok.

HORÁNSZKY JÁNOS

állat-präparator és tanszerkészítő

Budapest, Kossuth Lajos-utca 16.

Állatok, madarak tömege, valamint iskolák részére mindenféle állat, madár, növény és minden präparatori tanszerek nagy raktáramból legolcsóbban kaphatók.

HARMÓNÍUMOK

mindkét rendszer szerint a legolcsóbban szállit

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA

Budapest, VIII. József-körút 15. szám.

Árjegyzék ingyen és bérmentve. Tanerőknek külön százalékedmény

Szemüveget

viselő közönséghez! Orvosi előírás szerint!

Szemüveg vagy csiptető

nikkelezett keret, finom üveggel 50 kr.

Nikkel-keret, kristályüveggel 80 kr.

Dublé aranykeret, kristályüveggel 1 frt.

*A szemnek lelkiismeretes kipróbálása
csakis szaküzletünkben lehetséges.*

Nagy választék látcsövekben 2 frt
50 krtól, időjelzők 2 frttól, szoba- és
fürdőhőmérők 30 krtól, kipróbált
orvosi lázmérők 60 krtól.

CZIGLER és SCHLESINGER

lát szerészek

Budapest, VII. Kerepesi - ut 36.

(a Klauzál-utca sarkán).

Éder Antal Gyula

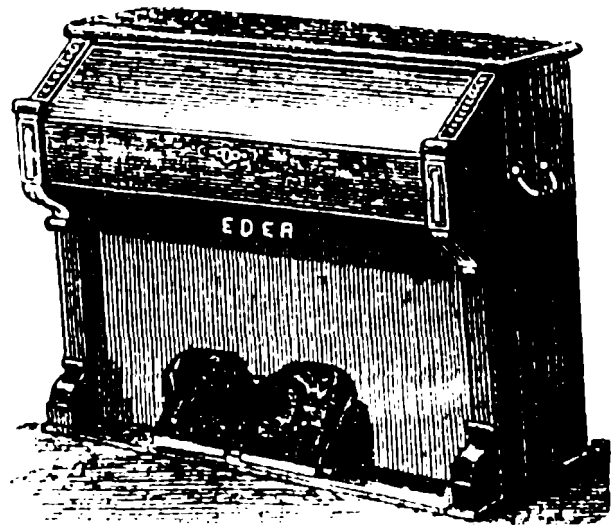
Budapest,

IV., Váci - utca 28. szám,

a városháztérnél.

Alapítva 1846.

Telefon 924.

Bel- és külföldi zongorák, pia-
ninók és harmoniumok nagy
raktára

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Elsőrangú SINGER

(és karikahajós)

varró - gépeket

nagybani eredeti gyári árban 75
koronától feljebb, minden ár-

felemelés nélkül havi 8 és 10 kor. részletre
szállítunk 6 évi jótállással vidékre is bárhova.

Az egész világon
létező összes ke-
rékpárok ja-
vítását saját mű-
helyeinkben ol-
csón és szakérte-
lemmel csináljuk.

Kerékpárokat
mélyen leszállítva,
szigorúan az ere-
deti gyári árakon

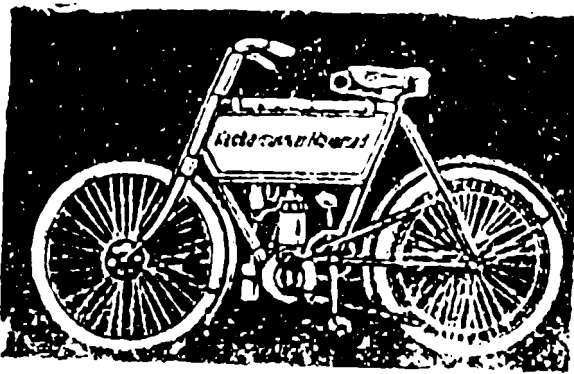
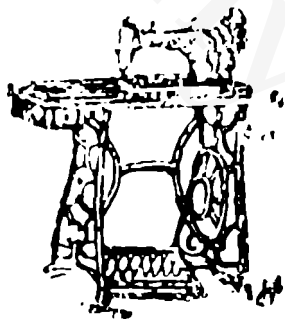
12 és 16 koronás részletekre adunk és
mindennemű kerékpáralkatrészeket (külső és
belső gummik, nyergek, csengők, pedálok, kor-
mányok, lámpák) Ausztria-Magyarországban
elért legnagyobb forgalmunk és így óriási véte-
leink folytán a gyáraknál rendkívül lenyomott
igen olcsó áraink következtében 30% árleszállí-
tással szállítunk vidékre is bárhová.

Láng Jakab és Fia varrógép és kerékpár
nagykereskedők.

Ausztria-Magyarország legnagyobb, legrégi-
bb és legmegbízhatóbb kerékpár-raktára.

Budapest, József-körút 41. Flóközlet: Baross tér 4.

Nagy árjegyzék 700 képpel ingyen és bérmentve.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem
küldi már ruháit külföldre tisztítás
és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban

a legjutányosabban és legponto-
sabban vegytisztít és fest bármilyen
úri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-
ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök
tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan,
pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

Féüzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, IV. Múzeum-körút 31.

Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.

A Műveltség Könyvtárának

második kötete

Megjelent!

AZ EMBER

470 SZÖVEGKÉPPEL ÉS
39 MÜMELLÉKLETTEL.

Testi és lelki
élete, egyéni és
faji sajátosságai.

Ára disz-
kötésben 24 korona

„AZ EMBER” című mű tartalma:

Bevezető — Irta
Lenhossék Mihály.

Az ember származása és
helye a természetben.
Irta *Gorka Sándor.*

Az emberi test szerke-
zete és működése. Irta
Pekár Mihály.

A szellemi munka ter-
mészete Irta
Ranschburg Pál.

Az ember faji sajátosságai.
Irta *Semayer Vilibald.*

Betegség és egészség
Védekezés a betegségek
ellen. Hogyan éljünk.
Irta *Dalmady Zoltán.*

A lelki életről Irta
Alexander Bernát.

A lelki élet abnormi-
tásai Irta
Ranschburg Pál.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben.

A Műveltség Könyvtárának

A Műveltség Könyvtárának
részletes prospektusát kívá-
natra szívesen küldi az

ATHENAEUM

további kötetei félévi idő-
közökben jelennek meg.

irodalmi és nyomdai r.-t.
könyvkiadó osztálya, Buda-
pesten, VII. Kerepesi-ut 54.